

**De animarum separatarum statu earundemque cum vivis commercio /
[Paul Berger].**

Contributors

Berger, Paul.
Wernsdorf, G.
Universität Wittenberg.

Publication/Creation

Wittenberg : Widow of Gerdes, 1725.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/ngnzbmdu>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

58700
Q. D. B. V!

DE

ANIMARUM
EPARATARUM
STATU

EARUNDEMQUE
CUM VIVIS COMMERCIO

*IN ALMA WITTENBERGENSI
PRAESIDE*

OTTLIEB WERNSDORFIO

THEOL. DOCT. ET PROF. PUBLICO CONSIST.

ECCLES. ASSESSORE ECCLES. OPPID. PASTORE ET SUPERINT.

GENERALI ORDINISQUE SUI H. T. DECANO

PRO LICENTIA

IN THEOLOGIA HONORES CAPESSENDI

AD d. VIII. NOV. cl^o l^occc-XXV.

FORIS ANTE ET POST MERIDIEM CONSVETIS

PUBLICE DISPUTABIT

M. PAULUS BERGER

RENISSIMAE PRINCIPIS ANHALTINAE VIDVAE

ECCLESIASTES AULICUS, CONFESSIONARIUS ET COTHENAE

ECCLESIAE LUTHERANO-EVANGELICAE PASTOR.

WITTENBERGAE, LITERIS VIDVAE GERDESIAE.

58700 (B)

tiam si Deus ea, quæ nobis ad salutem sunt cognitu necessaria, suo in verbo satis copiose prolixèque aperuit; tamen, quæ sit animarum nostrarum conditio post mortem, quo loco res suas habeant, quid moliantur, & agant, tam parce, adstrictèque, nos docuit, ut facile pateat, nolle Deum, de his talibus, plura, quam oporteat, hac in vita cognosci. Quæ quidem sapientissima reservatone procul dubio monere nos voluit, non esse, quare de his cognoscendis magnopere laboremus: Satius esse, numero beatorum cœlitum per fidem adscribi, quam statum eorum operosius scrutari. Debeamus etiam in hoc benigni Patris consilio acquiescere, & ab omni, præpostera saltem, status cœlitum indagatone abstinere. Verum, quæ ingenii humani solertia est, nullo non tempore, de hoc etiam argumento, curiosus, quam utilius, aliquando etiam majore cum pertinacia, quam successu, est disputatum. Nonnulli enim divinando assequi voluerunt, quod e Scripturis non poterat hauriri, ingenique sui speculationibus supplere, quod in divina revelatione fuerat, illorum opinione, præteritum. Alii attulerunt suspiciones, quas conquisitis undique rationibus, etiam e Scriptura petitis, incrustare ac pingere studuerunt, quas, cum paucis quibusdam approbassent, tandem pro veritatibus liquidis venditarunt. Hinc adeo factum, ut doctrina de novissimis, quæ quam modestissime, simplicissimeque, proponi debebat, multis nunc sit difficultatibus implicita, & tot spinosis, intricatisque, questionibus distorta, ut nullum prope sit in toto Corpore Theologiæ caput, quam hoc

ipsum, vexatius. Neque tamen propterea, cum CALVINO, quæ-
 stionem de statu animarum inter mortem, & iudicium extremum
 nec decoram, nec utilem, adeoque stultam, ac temera-
 riam, *) iudicamus. Cum enim aliquis animarum status, ni-
 velimus earum immortalitatem negare, necessario sit admit-
 tendus, veritatis, & nostra, omnino interest, ut de eodem
 saltem sic disputemus, ne fidei, doctrinæque salutaris, integri-
 tas vel recta, vel oblique, lædatur. Quod ipsum, ut præsen-
 tis instituti unicum esse scopum sanctæ ac religiose testamur;
 sic ut Numen propitium id sua undiquaque gratia prosperare
 dignetur, percupimus.

§. I.

Removebimus autem, relictis omnibus, unum & item
 alterum errorem, antequam ad caput rei aggredia-
 mur. Initio nempe sic disputari cœpit de statu animarum
 separatarum, ut ne quidem de ipso *separationis tempore ac*
momento, inter homines conveniret. CONIMBRICENSES
 enim contendunt, animas hominum post mortem ad
 tempus in corporibus remanere, etsi non informant,
 idque non solum per potentiam Dei extra ordinem, in
 uno, & item altero exemplo, fieri posse, sed & semper,
 & in omnium hominum morte naturaliter fieri. Audi-
 amus ipsos hac de re disputantes: *Potentia, de qua loqui-*
mur, sicuti motiva loco est, ita non majorem, quam localem,
unionem sui, cum re movenda desiderat, ut in actum prodeat.
Quapropter cum ea unio inter animam & corpus dari possit
absque informatione, (ut liquet ex anima Christi ab inferis re-
gressa, quæ sepulto corpori prius astitit, quam per informatio-
nem illud animaret: liquet etiam in cuiusvis hominis anima
in morte, ubi dissoluta in instanti informatione perseverat ad-
 huc

*) Vid. CALVINVS *Instit. L. III. c. XXV. Sect. 6.*

buc localis presentia animæ ad corpus, cum nonnisi immediate post sit abitura) nulla ratio est, quin motum illi nequeat impertiri, si movendi potentia sit prædita. a) GREGORIUS autem de VALENTIA id non tantum in toto corpore mortuo, sed partibus etiam invicem divulsis, fieri posse credit. Certe nihil obstat, ait, quo minus in divulsis etiam partibus, & alibi, atque alibi, collocatis, possit divina virtute, anima præsens (ut erat in iisdem partibus conjunctis prius) retineri, sublata tantum informatione. Imo vero nonnulli ipsam realem separationem, oblique saltem, sollicitant. POLYCARPVS certe LYSERVS b) theologos esse docet non contemnendi nominis, qui sentiant, quando vere credens Christianus moritur, tum animam non procul avolare a corpore in Cælum Empireum, - - - quo fortasse, ob distantiam loci tandem veniret, sed migrare (ut sic loqui liceat,) intra seipsam, & in intima sua, ubi habitantem habet pretiosum illum hospitem, Jesum Christum. c) &c.

§. II. Nos autem, ne quid de rationibus ex natura petitis inspergamus, huic errori vel unicum Christi exemplum opponimus. Hujus enim mortem in Cruce descripturus Lucas: ταῦτα, inquit, εἰπὼν ἐξέπνευσεν. c. XXIII, 46. d) qua voce plenaria, & totalis, animæ a corpore separatio docetur. Quicquid enim eo ipso temporis articulo & momento, quo corpus moritur, e corpore emititur, ab eodem etiam vere, ac realiter separatur, & procul avolare jubetur. Nec est, quod quis excipiat, aliam mortis Christi, aliam mortis nostræ, rationem esse. Quia enim mors Christi fuit vicaria nostræ, & satisfactoria pro nostra, ejusdem esse debuit indolis cum nostra, quando-

A 3

quidem

a) De anima separ. Diff. VI, Art. II.

b) in Exam. Myst. Calvini L. II, c. 8.

c) In Harm. ad Luc. XVII, v. 21. cap. CXXVI. f. 1733.

d) conf. Marc. XV, 37. 39.

quidem id, quod a vicario & sponfore præstatur, perinde habetur, ac si ab eo ipso præstitum fuisset, qui pro se debet. Qua igitur se ratione habuit mors Christi, eadem se habet, & habere debet, mors omnium hominum. Et vero, si non in continenti anima Christi separata fuisset a corpore, qui ad latronem, secum de cruce pendentem, dicere potuisset: *Hodie, hodie*, inquam, *mecum eris in paradiso?* cum constet, corpus mortuum, eodem illo die, nec ita multo post, illatum in monumentum fuisse. Tam procul igitur per mortem anima cœpit abesse a corpore, quam procul aberat paradiscus a monumento, & cœlum a terra. Nam quod quis cum SMALCIO excipere velit: verba sic distingvi posse, *dico tibi hodie, mecum eris in paradiso*, ita, ut veritas promissi exprimatur, non tempus indicetur, quando futurus sit secum latro in Paradiso; id vero, quam sit frigidum & dilutum, omnes intelligunt. Nec enim opus erat, ut latroni significaretur, *quo die Dominus cum eo loqueretur*, cum id per se liqueret. Bene arguteque AMBROSIVS: *Non in aliud differtur tempus, non in diem alterum reservatur. Ipsa hora, qua paradiscus Deum suscepit, suscepit & latronem.* e) Animam igitur latronis a corpore avolasse oportuit. Idem portentosa vox arguit, per quam ad divitem quendam, & ad rem attentum, dicebatur: *ἀφρων, ταύτη τῆ νυκτί*, *hac ipsa nocte*, non autem aliquanto post, *animam tuam ἀποστῆσι repetent abs te*, *Luc. XII. 120.* repeti autem animam, nisi vere a corpore separaretur, & aliorsum deferretur, dici non posset.

§. III. At nolo rei per se patenti, ac perspicuæ, diutius immorari, quin potius hoc subjicio, etiam de *receptaculo* animarum a corporibus separatarum, ad eadem vero per miraculum revocatarum, quæri ac disputari sole-

e) T. III. OO. f. 344. edit. Froben. Serm. XLV.

solere. Quod quidem *curiosum* esse, LORINVS Jesuita f) censet, cum de *Abulensi* scribit: *Excitat curiosam sane quaestionem de puero, quem suscitavit Elias, & altero, quem Eliseus, unde eorum animae adductae, seu reductae fuerint.* Et omnino haesitat hac in quaestione discendi cupidus, & ubi pedem figat, vel tuto consistat, vix invenit. Animam enim resuscitati vel in caelo, vel inferno, fuisse oportuit: tertium, ex mente nostratum, ipsiusque Scripturae S. non datur. Si in caelo & Paradiso, male illi fuit consultum, quod a caelestibus, nec a quoquam satis explicandis, deliciis ad has, quibus excruciamur in mundo, miseras est remissa. Vix etiam poterit cum bonitate Dei conciliari, eos, qui probe cucurrerunt, jamque pervenerunt ad metam, non solum brabeo mulctatos, & in aliud tempus dilatos, sed & ad cursum in stadio repetendum, remissos fuisse. Si in inferno, obijcietur tritum illud: *Ex inferno nulla redemptio.* Namque & Poeta gentilis veritatem hujus agnovit, scribendo:

Facilis descensus Averni,

Sed revocare gradum, superusque evadere ad auras,

Hoc opus, hic labor est.

Et qui meruisset revocari ad vitam, saltem temporariam, qui jam justo Dei judicio fuerat damnatus ad mortem, eandemque aeternam? Nondum igitur liquere videbatur, an hi tales vel in caelo, vel apud inferos versati fuerint. Quod si quis, ad hoc declinandum incommodum, dicere velit, *fuisse in manu Dei*, vel etiam in sinu Abrahæ, aut secreto Patris, ut veteres loquuntur, a Coelo tertio distinguendis; ei vero primo probandum erit, sinum Abrahæ, vel secretum Patris, a πῆ Beatorum, & Paradiso esse distinctum: & ex illo aliquando redire animas, ex hoc non item. Deinceps, cum manus
Dei

f) ad Cop. Act. XX, 10.

Dei nihil non comprehendat, reddenda erit ratio, quare *Iustorum tantum animæ in eadem* esse dicantur. Denique cavendum erit, ne Papistarum purgatorio fores aperiat, cum *in manu Dei, vel sinu Patris, esse, pro eorundem opinione, τῶ esse in cælo, & esse in inferno, contradistinguatur.*

§. IV. His igitur omnibus recte consideratis, tutissimum erit, statuere, animas bis mortuorum fuisse quidem in cælo, & πῆ Beatorum, seu Paradiso, verum ut *Hospites*, non ut *Cives*, quique adeo epulis, deliciisque cœlestibus interfuerint ut *Spectatores*, non ut *Convivæ*. Hoc tantum initio est præstruendum, *statum* felicitatis in cælo, a τὸπω, vel πῆ Beatorum, separari posse. Quod enim BECANVS g) adversariis suis subinde occinebat, idem nos quoque repetimus ac inculcamus: *Agimus de statu beatitudinis, non de loco cœlesti. Nam hæc duo separari possunt, & reipsa aliquando separantur, ut triplici exemplo demonstrari potest, 1) Christi Domini, qui in hac vita mortali fuit beatus secundum animam, & tamen non fuit in cælo, 2) Angelorum custodum, qui etiam beati sunt, & tamen nobiscum in terra versantur, 3) Dæmonum, qui initio creationis, antequam peccarent, fuerant in cælo, & tamen non erant beati.* Quibus in exemplis etiamsi non nulla desiderari queant, certum tamen est, Christum, cum versaretur in monte, *Matth. XVII.* fuisse in gloria, *splenduit enim facies eius: ὡς ὁ ἥλιος, c. 2.* nec tamen in *Paradiso*. Invicem Paulum fuisse in *Paradiso* 2. *Cor. XII. 4.* nec tamen in gloria. Satanam quoque stetit coram Domino, sed procul beatificatione, *Jobi 1, 4.* Apposite LUTHERVS noster: *Die Engel im Himmel haben einen Spiegel, darein sie sehen, den der Teuffel nicht hat, ob er gleich ein geschwinder, listiger, kluger Geist ist: Dieser Spiegel heist Facies Patris, unsers HERREN GOTTes Angesicht.* h) Quid igitur obstat, quo minus idem de animabus bis mortuorum dicamus? §. V.

g) P. II. Theol. schol. θ. I. de beat. c. I. qv. 12.

b) vid. T. V. Ten. Germ. Conc. I. vom Engeln p. 336.

§. V. Verum ad id pergo, quod caput rei est, nempe, ut qualis, & quantus, sit animarum separatarum status, & numne quoddam in eodem habeant cum vivis commercium, inquiram.

§. VI. Hic autem non eadem omnium est opinio, sed, ut arduum est, & subdifficile argumentum; sic magna se prodit de eodem opinionum varietas. JO. MEISNERVS, exquisiti iudicii, multæque doctrinæ, Theologus, quando de statu animarum separatarum more suo, id est, perspicue, ordinate, accurateque, disputat, tres præcipuas hac de re opiniones, duas nempe extremas, & tertiam, ut dici solet, mediam, reperiri, docet. i)

§. VII. *Primam*, ait, statuere, animas hominum, ubi e corporibus migrarint, & ab iis separatæ maneant, nec lætitia, nec tristitia, affici, nec pati, aut intelligere quicquam, sed sine sensu, ac intellectu, hoc est, sine vita, stertere, ac rerum omnium oblivione detineri, imo & profundo quasi somno sepultas esse.

§. VIII. *Alteram*, piorum animas in continenti ad plenam perfectamque felicitatem, nobis in cælo præparatam, admitti; peccatorum autem finaliter impœnitentium animas ad cruciatus in inferno perfecte tolerandos damnari.

§. IX. *Tertiam* priores duas temperare, mediaque via incedere, quod nec plenam beatitudinem piorum, nec consummatam miseriam, & damnationem, impiorum animabus, sed *initia* solum utriusque, tum his, tum illis, obtingere arbitretur, sic tamen, ut illæ pleniorum felicitatem, cum indefinente lætitia expectent; hæ vero atrociores cruciatus, cum dolore, ac gemitu, vereantur ac metuant.

B

§. X.

i) vid. disp. I. de statu animarum separ. §. VII sq.

§. X. Neque vero diffiteor, ad has ipsas tres sententias reliquas etiam suo quodam modo reduci posse. Interim, cum in argumento versemur, quod novis quotidie opinionibus est opportunum, & controversiis etiam obnoxium, videor mihi cum tutius, tum expeditius, progressurus, siquidem rem omnem paulo distinctius proposuero, & ad plures sententias revocavero.

§. XI. PRIMAM esse dixerim, quod anime, simul cum corporibus, intereant quidem, in resurrectione vero, una cum iisdem, resuscitandæ sint. Hæc olim Arabicorum fuit opinio, vel saltem ab eadem proxime abfuit. Hi enim animas cum corporibus mori ac dissolvi, & in fine demum seculi utrumque resurgere, docebant, EVSEBIO k) teste, ex quo repetit AVGVSTINVS, l) qui, cum auctore certo carerent, a loco Arabicos nominavit, DAMASCENVS m) autem, a præcipuo errore, *Ἰντοψυχίτας*, quod verbotenus est, animimortales, vocavit.

§. XII. Opinio ipsa putida est, & ne gentilibus quidem sapientioribus probata, Sadduceismum etiam sapit, pugnatque cum se ipsa. Videtur enim immortalitatem animabus hinc relinquere, hinc eripere. Omnino autem contrariatur Scripturis. Anima enim non potest occidi, Matth. X, 28. ergo nec interire, ac mori. Est potius in manu Dei, Sap. III, 1. Unde adeo Patriarchæ, Abraham, Isaac, & Jacob, vivere, & adhuc superesse, dicuntur Matth. XXII, 32. etsi pridem mortui, nec dum resuscitati, fuerant. Adhæc spiritus ad Deum redire dicitur: Eccl. XII, 7. Latroni paradisus promittitur: Paulus cum Christo esse discupit, Phil. I, 23. Quæ, nisi de superstitionibus, prædicari non possunt.

§. XIII.

k) L. VI. Hist. Eccl. c. 37. ed. Vales.

l) de hæres. cap. 83. p. 357.

m) in L. de hæres.

§. XIII. Repressit eam, ac retudit ORIGENES, jam tum celebris Ecclesiæ doctor, quod idem EUSEBIUS, n) & post eundem NICEPHORVS, o) tradunt, unde adeo eadem prolixius confutanda supersedemus, dum hoc unum adjunctum fuerit, posse hanc opinionem etiam per hoc refelli, quod Patriarchæ, Reges, & alii homines sancti, post mortem, *ad populum suum congregati* dicuntur, Gen. XXV, 8. XXXVI, 29. XLIX. 32. Nec enim de corporibus commode dici poterit, quod sint *populus*, cum resolvantur in cineres. Intelligendum igitur erit de *animabus*, iisque superstites. Nemo enim colligitur ad eos, qui non sunt, ut ORIGENES loquitur. Bene vero LUTHERUS noster: p) *Quo transfuit Abraham? Collectus est ad populos suos. An vero restant populi post hanc vitam? Sic enim sonant verba, quasi migrasset de populo ad populum, de una civitate in aliam civitatem. Id vero est memorabile testimonium resurrectionis & vite æternæ &c.* Addo, animas non interire cum corporibus, sed manere superstites.

§. XIV. ALTERA opinio eorum est, qui *animas non quidem interire ac mori, sed potius superstites manere, omnis tamen operationis expertes, nec intelligere quicquam, ac meminisse, nec velle, aut agere, sed potius mortuis similes, altoque somno sopitas alicubi jacere, ac stertere, nec Deum videre, putant.* Prælusurunt huic, ne quid dissimulem, Veteres, suis quibusdam incautius dictis, & scriptis. TERTULLIANVS: q) *Affirmamus, inquit, nos manere post vite dispersionem & expectare diem iudicii, proque meritis aut cruciatui NB. destinari, aut refrigerio, utroque sempiterno.* Quibus

n) l. cit.

o) L. V. c. 23.

p) ad Cap. XXV. Gen. conf. T. IV. Jen. germ. f. 231. 6.

q) de testim. animæ f. 66. ed. Rigalt.

sustinendis necessario Tibi substantiam pristinam, ejusdemque hominis materiam, & memoriam, reversuram, quod & nihil mali, ac boni, sentire possis, sine carnis passionalis facultate, & nulla ratio sit judicii, sine ipsius exhibitione, qui meruit judicii passionem. Clarius alibi: r) Cur non putes, animam & puniri, & foveri, in infernis interim NB sub expectatione utriusque judicii - - Quid igitur fiet in tempore isto? Dormiemus? Atenim animæ nec in viventibus dormiunt: corporum enim est somnus, quorum & ipsa mors cum speculo suo, somno - - Semper autem NB. expectat anima corpus, ut doleat, aut gaudeat. IRENAEVS, Patrum Princeps: s) animæ, inquit, abibunt in invisibilem locum, definitum eis a Deo, & ibi usque ad resurrectionem commorabuntur. JUSTINVS, aut quisquis fuerit: Ante resurrectionem, inquit, vite cuique peractæ retributio non contingit. Idem, t) asservari quasque animas docet, ἐν τοῖς ἀξίοις αὐτῶν τόποις, & custodiri ἕως τῆς ἡμέρας τῆς ἀναστάσεως, καὶ ἀνταποδόσεως. u) Auctor vero antiquus, sub ATHANASII nomine, ad quæstionem: quænam sit operatio hinc demigrantium animarum? respondet: ψυχὴ σώματος ἀπηλλαγμένη, ἔτε ἀγαθόντι, ἔτε πονηρόν δύναται διαπράξασθαι. Sicut enim Lyra, si non habuerit pulsantem, vana videtur & otiosa; ita et anima & corpus a se utrinque separata, nihil operari possunt. x) Addantur ORIGENES, LACTANTIUS, & alii, quorum verba hic adscribere non placet.

§. XV. Multo autem crassius hoc statuere, & pertinacius defendere, cœperunt Anabaptistæ, ac Mennonistæ, qui somniabant, animas a corporibus separatas in cavernis

r) in Libro de anima. f. 306. edit. cit.

s) L. V. c. ult. 26. f. 356. ed. Gallaf.

t) in Quæst. & Resp. ad Orthod. qu. 60. in OO. Justini f. 427. ed. Colon.

u) Qu. 75. & 76.

x) In quæst. ad Antiochum n. XXXIII. T. II OO. f. 283. ed. Commel.

nis terræ, alto somno sepultas jacere, intelligentiæ omnis, & actionis, expertes, quod edita eorundem Confessio y) testatur. Idcirco a CALVINO novo nomine dicti sunt *Psychopannychitæ*, quibus Ao. 1534. peculiarem libellum sub titulo *ψυχοπαννυχίας* opposuit. z)

§. XVI. Mirum est, LUTHERO nostro eundem hunc exploratum errorem, a Papistis, hodie impu- tari. Pari enim æquitate LUTHERO, & quod *purgato- rium* crediderit, & quod cum *Psychopannychitis* fecerit, tribuitur. Scio provocari ad locum aliquem LUTHERI, quem BELLARMINVS a) GRETSERVS, b) PISTO- RIVS, c) FEVARDENTIVS d) aliique, urgent: *Homo, in- quit, defatigatus diurno labore sub noctem intrat in cubi- culum suum, tanquam in pace, ut ibi dormiat, & ea no- cte fructus quiete, neque quidquam scit de ullo malo, si- ve incendii, siue cædis. Anima autem sic non dormit, sed NB. vigilat, & patitur visiones, & loquelas Angelorum & Dei. Ideo somnus in futura vita profundior est, quam in hac vi- ta, & tamen omnino coram Deo vivit. Et iterum: Ani- ma post mortem intrat cubiculum suum ad pacem, & dor- miens non sentit somnum suum, & tamen Deus servat vi- gilantem animam, sed quomodo? Nescimus. Sufficit simili- tudo somni corporalis, & quod Deus affirmat, esse somnum, quietem & pacem. *)* At enim quis non videt, LUTHE- RVM his in verbis non dicere de animabus, quod dor- miant, sed quod *vigilent, & vivant, & patiantur visio- nes*

B 3

nes

y) p. 160. 161. 166. *Protoeoll. Embd. Act. p. 122. 123.*

z) Extat *Parte II. tract. var. p. 449. Conf. WIGANDVS de Ana- bapt. & SCHLVSSSELB. L. de Anabapt.*

a) *L. I. de Beat. Sanct. c. I. ex Frid. Staphylo.*

b) *L. III. de fun. Christ. c. 7.*

c) *in Hodeg. c. 12.*

d) *Ad Irenæum L. II. c. 63.*

*) *Conf. T. III. Jen. Germ. f. 211. a.*

nes, ac loquelas Dei, & angelorum, Deum vero animas vigilantes servare. Ut ut etiam largiatur, dici de iis posse, quod dormiant, & quiescant, negat tamen MEGALANDER, ita dormire, ut homo vivus solet, cum spiritibus animalibus oppressis, ac omni fere sensu cessante nil agit, vel loquitur, aut videt, & audit, sed mortuo similis jacet. Et, qui crediderit LUTHERVS, animas dormire, & visione Dei carere, quum aperte scribat: *Nos certi sumus, Salvatorem nostrum Jesum Christum sedere ad dexteram Dei Patris & expectare nos decedentes ex hac vita.* Quodocunque igitur excedimus e vivis, ad Episcopum animarum nostrarum egredimur, qui recipit nos in manus suas. e) Et paulo ante: *Verborum Christi ad latronem hæc est sententia: Hodie mecum eris in Paradiso, h. e. in sinu meo. Ubi ego sum, similiter tu eris. Ubi cælum & paradisos idem sunt &c.* Idem cum alias f) pervenisset ad locum Apoc. XIV. *Beati, qui moriuntur in Domino, & Papistarum interpretationem, beatas scilicet talium animas esse in spe, non in re, allegasset, rejicit eam, & dicit: Ob Sie wolten eine fremde Glosse fürgeben, daß solche Seelen in Hoffnung seelig werden, noch nicht im Wesen, NB. das ist nichts, denn ihre eigene Glosse. Könnens auch nicht beweisen, so leydet auch der Text nicht &c.* Omnis igitur isthæc opinio, nisi per injuriam LUTHERO imputari non potest.

§. XVII. Rectius ad Anabaptistarum errorem accedendum dicuntur SOCINIANI, quippe qui animas non quidem interire, sed potius superstites manere, concedunt, ager tamen quicquam & operari, negant, easdemque in infernum, locum non supplicii, sed oblivionis, & silentii

e) vid. Comment. ad C. XXV. Gen.

f) In retract. doctr. de Purgatorio T. V. Jen. Germ. p. 164. 6.

in infima terræ parte, detrudunt. Audiamus hac de re
SMALCIUM: Animas, inquit, sanctorum restare post mortem
 credimus: redit enim spiritus hominis, teste Scriptura ad Deum,
 qui eum dedit, (quem locum idem hic Smalcus alibi fere
 solum esse dicit, qui, animam hominis post mortem superstitem
 esse, aperte confirmet g) sed, quia animam istam, vel spiritum
 hominis, post mortem aliquid sentire, vel aliqua re perfrui, nec
 Scriptura testatur, nec ratio permittit, ut enim corpus sine ani-
 ma, sic etiam anima sine corpore, nullas operationes exercere
 potest, cum sit pars tantum hominis, qua de causa iterum cor-
 pora promittuntur fidelibus in futuro seculo: ideo dici potest San-
 ctos nullo modo existere, quoad totam sui substantiam. h) Idem
SMALCIUS alibi inter vitam animæ, illiusque operationes
 distinguit: Vivere, inquit, animam, ambigue dicitur: Eatenus,
 enim tantum vivere dici potest, quatenus est aliquid incorru-
 ptibile natura sua, vel quod olim reddenda sit fidelibus in ad-
 ventu Christi. Rursus vero, quia actiones nullas sine corpore
 exercere nec ulla voluptate frui potest, non illo modo vivere dici
 potest, quo ea vivant, quæ per se existunt, ut Angeli. Angeli
 enim sunt substantiæ spirituales, integræ & perfectæ, anima
 vero integri pars est. i) Plura vide sis apud **CALOVIVM**,
QVENSTADIVM, aliosque systematum scriptores.

§. XVIII. Faciunt tamen, pro more, cum Socinistis
ARMENIANE. Saltem Os eorundem, **EPISCOPIVS** k) tam
 exacte cum iis consentit, ut tantum non Smalcii ver-
 ba repetere videatur. Quæ tamen, si recte consideren-
 tur, non modo erronea sunt, sed & sibi met ipsis contra-
 ria. Sic enim & vivet anima intelligens, quod eandem
 aliquid natura sua incorruptibile esse largiuntur, & non
 vi-

g) vid. *Disp. VII. c. Franz. p. 413.*
 h) Vid. *Examen C. error. err. LXXXI. f. 33. Conferatur idem: L. I. de error. Arian. c. 14. p. 147.*
 i) Vid. *L. I. de error. Arianor. c. XIV. p. 147.*
 k) In *Disp. XXIII. 9, 7.*

vivet, quoniam actiones vitales exercere non potest. Atqui animæ τὸ vivere proprius, &, ut ita dicam, naturalis illius actus est, quem etiam Liberator noster eidem vindicat *Luc. XX, 38.* Dicit enim: *quod Abraham, Isaac, & Jacob, quorum Deus sit Deus, vivant.* Si vivunt, vivent vel ratione corporis, vel ratione animæ. Non ratione illius, quia sunt mortui; ergo ratione *hujus*, & ita vivunt, ut simul Deum, & esse, & *suum* Deum esse, intelligant, quod ipsum actionum vitalium manifestum indicium est. Unde adeo EPISCOPIVS ipse l. c. *non improbabilem eorum sententiam esse credit, qui statuunt, Spiritum corpore solutum speculari, & intelligere posse ea, quæ antea percepit, ac proinde neutiquam dormire, quæ confessio sufficit.*

§. XIX. Addimus tamen, hanc opinionem non modo probabilem, sed & indubitato Dei verbo suffultam esse. David enim dicit: *Non moriar, sed vivam, & narrabo opera Domini Ps. CXVIII, 17.* Apocalypseos autem *Cap. VI, 10.* sq. legitur, martyres sub altari *voce magna Deo pœana canere, illumque celebrare.* Ex quo sequitur, quod, etiam corporibus solutæ, *vivant & operentur.* Auctor Quæstionum, sub ATHANASII nomine, *malorum quidem animas quidquam operari negat; de sanctis vero: αἱ τῶν ἁγίων ψυχὰι, inquit, ὑπὸ τῶν ἁγίων πνεύματων ἐνεργούμεναι, μετ' ἀγγέλων ἐν χώρᾳ ζώντων Θεὸν ὑμῶνσι, ἢ ἀγάλλονται.* l) Bene vero TERTVLLIANVS, m) *animam de suo sibi sufficere, docet, ad utrumque titulum passionis, nempe ut & gaudeat, & ut doleat.* Quod si nihil intelligerent animæ, qui Lazarus potuisset in sinu Abrahæ *solatio recreari, cum frustra sit solatium, quod nec intelligitur, nec sentitur?* Numne credibile est,

l) *Qu. XXXII. T. II. OO. ed. Commel. f. 283.*

m) de anima sub finem.

est, animam ejus deportatam fuisse in sinum Abrahæ, animam vero ipsam sese deportari *nescisse*? Qua *memoriam* vero, & *recognitionem*, Christus non modo introducit divitem de fratribus sollicitum, sed & Abrahamum eundem sic alloquentem: *Memineris, fili, & Te tuis bonis in vita tua, & Lazarum malis esse defunctum. Nunc & hic in solatio, & tu in dolore es. Luc. XVI, 25.* Idem Servator: *Multi, ait, mihi dicent in illa die: Domine, Domine, nonne in tuo nomine vaticinati sumus? Et in tuo nomine demonia expulimus? Et in tuo nomine multa prodigia effecimus?* Quibus verbis omnino uti non possent, nisi animæ præteritorum memoriam, etiam a corporibus solutæ, retinuissent. Ingeniose non minus, quam eleganter, Cl. Vir Jo. ALBERTVS FABRICIVS, n) quo magis literatum Lipsia vix tulit, Hamburgum fovit, & aluit, hanc rem persequitur: *Nihil magis, inquit, recordari eas, est vero simile, quam se fuisse vestitas corpore, in eoque vitam vixisse. Hoc enim si possent oblivisci, cum præsertim ex eo subsequens ipsarum conditio pendere credatur, nullam omnino esse illorum memoriam, quod ad res præsentis vitæ attinet, vel ex se est evidentissimum. - - -* Longe autem maxime animæ nostræ meminisse poterunt earum rerum, quarum contemplatione, vel usu ac consuetudine, imprimis, & intime, in hac vita fuerunt delectati, sive sint res sensiles, sive ab omni materia ac corporum natura remotæ ac repulsæ. Subibit igitur mentes nostras memoria Dei, tum Angelorum, Parentum, Amicorum, & quæcunque nobis in his terris vel jucunda, vel molesta, præ ceteris acciderunt. Denique menti nostræ obversabuntur actiones in hac vita nostra, bonæ & malæ, & qua conditione coram facie Dei fuerimus, cum ex corpore discederemus. Et paulo antea: *Neque vero*

C

huic.

n) in Disp. inaug. de recordat. animæ hum. p. 32. 33. sq.

huic reminiscentiæ animarum in altera vita adversatur, quod apud Matthæum legimus, justos Domino bona ipsorum opera in extremo die olim celebranti, dicturos: Quando Te, Domine, vidimus esurientem, ut paverimus, aut sitientem, ut potum dederimus? Quando autem Te vidimus hospitem &c. Ex responso enim Christi patet, illos memoriam factorum suorum non exuisse, sed, quæ pauperibus præstiterant, beneficia, ea Christo a se fuisse exhibita, præ modestia non agnouisse. Non minus expedita est, ad geminum impiorum in judicio dictum, responsio. Matth. XXV, 44. Hisce coronidis loco, cum eodem Viro Clarissimo, adjungemus locum insignem e libro Sapientia, qui utut non sit a Salomone profectus, vel Θεόπνευστος, quæ tamen fuerit Ecclesiæ Judaicæ, de hoc argumento, sententia, declarat: Tunc stabunt magna cum fiducia Justi in eorum conspectu, qui eos presserint, eorumque labores labefactarint. Quo illi viso gravi metu percellentur, & dicent: Hi sunt, quos nos aliquando risui habuimus, & contumeliosis dictis. Dementes, qui eorum vitam putavimus insaniam, & exitum inhonestum. Ergone beatis annumerati sanctorum consortes sunt? Ergo nos a vera via deerravimus, neque nos justitiæ lumen collustravit. - - Quid nobis superbia profuit? Quid divitiarum arrogantia contulerunt? &c. Cap. V, 1. sq.

§. XX. Sic igitur dubium non est, animas, etiam corporibus exutas, & memoriam eorum, quibus interfuerunt in corpore, retinere, & pro conditione status sui operari & agere. Quid vero? Annon hinc sequetur, easdem curam eorum agere, quos reliquerunt in terris? Auctor, qui sub ATHANASII nomine quæstiones scripsit, non audet de omnibus promiscue affirmare, restringit ad Sanctos: Αἱ μὲν, inquit, τῶν ἁγίων ψυχὰι πάντως. αἱ δὲ

δὲ ἀμαρτωλῶν ἐν τῷ αἵδι ἔσαι ἔδαμῶς: τὴν γὰρ μέ-
 νουσαν αὐτοῖς ἐκδεχόμενοι κόλασιν, εἰκότως περὶ ταύτης,
 καὶ μόνου, μεριμνῶσι, μηδενὸς ἑτέρας φροντίζοντες. n)
 Neque vero inficias iuerim, damnatorum animas suis
 de cruciatibus continenter cogitare, cum eos continen-
 ter sentiant: Interim hoc non obstat, quo minus eo-
 rum, quæ cum his cruciatibus quoquo modo cohærent,
 hinc cura, hinc memoria, tangantur. Credo enim, eti-
 am mediis in cruciatibus, meminisse illos peccatorum,
 quibus eos meruerint, bonorum, quæ acceperint, temporis
 gratiæ, quod perdiderint, aliorumque. Saltem horum
 meminisse Abrahamus epulonem iubebat, *Luc. XVI, 25*. Sed
 & hic, ne per accessum, conspectumque, fratrum, perinde
 cruciandorum, gravius etiam excrucietur, metuebat,
 eaque de causa hos ipsos, de cruciatuum loco per pœni-
 tentiam cavendo, præmoneri volebat. AUGUSTINVS
 ad hanc ipsam quæstionem responsurus magnam esse ini-
 tio, ac operis prolixioris, censet, mox tamen: *Si nulla
 ipsis esset, inquit, cura de nobis, non diceret Dominus, di-
 xisse illum divitem, qui tamen jam apud inferos patiebatur:
 Habeo ibi quinque fratres, ne & ipsi veniant in locum hunc
 tormentorum.* Interim negat AUGUSTINVS, sequi, *ut,
 si sciant mortui, suos vivere, quia nec in locis pœnarum eos
 vident, ubi dives ille erat, nec in requie beatorum, ubi La-
 zarum & Abraham, quamvis longe, agnoscebant: ideo eos
 etiam illa, quæ circa eorum charos agnatos, vel leta vel
 tristia, scire necesse sit.* o) Recte. Enimvero a notitia quali-
 cunque generali, atque confusa, ad omnimodam, specialem,
 & distinctam, non licet argumentari. Hanc ne beatis
 quidem cœlitibus, nedum damnatis, asserere audemus.

o) Vid. T. II. O. O. Athanasii qu. XXXII. f. 283. Ed. Commelin.

p) In Ps. CVIII. T. VIII. O. O. f. 1265. Ed. Froben.

§. XXI. Quapropter ne illud quidem procul temperamento, & sobria quadam interpretatione, concedere possumus, quod de beatorum deprecationibus apud Deum inspergit *Celeb. AUCTOR des Schriftmässigen Unterrichts vor Krancke und Sterbende*, *) cum ait: *Seelig Verstorbene beten vor ihre Hinterlassene, Apoc. VIII. 3. Hier ist zu beobachten, daß wir Menschen bleiben, auch wenn wir ausser dem Leibe sind, und also in der Ewigkeit das, was menschlich ist, nicht ablegen, ausser so fern solches Sünde und Unvollkommenheit gewesen. 2. Cor. XII. 2. Und warum solte nicht auch von andern Gläubigen in seiner Maass gelten, was von Christo unserm erstgebobrnen Bruder stehet, Ebr. IV. 25. Sterbende demnach um ihr Angedencken und Gebet anzusprechen, macht die Hertzen des ewigen Lebens munter. q)* Hoc enim, meo iudicio, est, omnem statum beatorum, & vires, addo & loca Scripturæ S. largius iusto interpretari. Nec enim *Apoc. VIII. 3.* quem pro se allegat, agitur de precibus mortuorum, nedum precibus pro iis, quos reliquerunt in seculo; sed de precibus vivorum in regno gratiæ, quibus ab intercessione Jesu Christi commendatio accedit. Hunc enim per Angelum intelligi debere e *Blasio de VIEGAS*, Commentatore Pontificio, p. 340. GERHARDVS r) docet, & addit: *Hunc angelum esse Christum Dominum, plerique interpretes confitentur. Neque enim alteri apte accommodari possunt, quæ hoc loco ponuntur. Cujus enim alterius est universæ ecclesiæ incensa, hoc est, orationes in aureo thuribulo tantæ majestatis specie offerre? VITRINGA*, religione Reformatus, at ob dexteritatem interpretandi non contemnendus: *Necessario, inquit, intelligendus est Christus Jesus, quippe qui solus sua obedientia, & operatione sui Spiritus fragrantiam conciliat precibus sanctorum NB. in his terris.*

Deni-

*) Stutgard. 1723.

q) p. 768. n. 13.

r) ad b. l. p. 58.

s) Anacr. Apocalypst. ad b. l. p. 336.

Denique non memini, quenquam, ex omni commentantium numero, locum hunc accipere de precibus mortuorum, vel sanctorum in cœlis, minime omnium de precibus pro relictis in terra fuis, ad quod tamen probandum h. l. accommodatur. Esto autem, non omnem nos humanitatem in morte deponere, animabus tamen plus humani, quam per earundem statum felicitatis licet, tribui non debet. Orare illos pro necessariis suis in seculo relictis, simpliciter negare nolim, sed nec procul temperamento, & cautelis, statuendum hoc esse, existimo. In vita enim æterna, ut connubia ipsa; sic ex iisdem oriundi respectus, saltem quodammodo, cessaturi videntur. *Luc. XX. 34. 35.* Adhæc status beatorum omnis qua corpus, animam, & fortunas, vel momento mutari potest, quo de num quid certi quidpiam innotescere queat cœlitibus, non constat. Veturia quædam inter gentiles, moriens ad filium dicebat: *Cum animam meam sublimis ille, & purus, æther, in quo Deorum filios & heroas ponunt, exceperit, illa pietatem tuam renunciabit, & gratiam sibi, honoremque habitum, proque iis semper a Diis petet mercedem tibi, & præclara præmia.* t) Sed nos cum populo Israelitico dicimus: *Abraham nescit nos, & Israel ignorat nos.* *Jes. LXIII. 13.* Maneat potius, quod a maioribus nostris pie graviterque definitum fuit: *De sanctis, concedimus, quod, sicut vivi orant pro ecclesia universa, in genere, ita in cœlis orent, pro ecclesia in genere, tametsi testimonium nullum extet, de mortuis orantibus, in Scripturis, (ergo nec Apoc. VIII. 3.) præter illud somnium, sumtum ex libro Maccabæorum posteriore.* u) Frustra igitur etiam fuerit, moribun-

t) DIONYS. HALYCARN. L. VIII. *Antiquit. Roman.*

u) vid. APOLOGIA A. C. *Art. XXI. p. 356. ed. Reinecc.*

dis commendare suam, suorumque, salutem, vel eorum apud Deum deprecationem expetere velle: cum deprecatio pro singulis, singulorum quoque accuratam notitiam supponat, cujusmodi in defunctos non cadit.

§. XXII. *Quidni vero, dixeris, cum mortui per alios recentius mortuos de statu, fatisque, relictorum in seculo edocentur? Ita quidem statuit modo excitatus Auctor des Unterrichts vor Krancke und Sterbende, u) his verbis: Wie Gott durch seine liebe Engel von dem, was in der Ewigkeit geschieht, die Menschen auf Erden öftters benachrichtiget: also ist kein Zweifel, daß eben durch diese die seelig Verstorbene in der Ewigkeit benachrichtiget werden, von dem, was in dieser Zeit im Reiche Gottes fürgeheth. Daher ist Freude vor den Engeln Gottes über einen Sünder, der Buße thut, Luc. XV. 10. So erfährt Abraham den Zustand des reichen Mannes durch Lazarum, ja der reiche Mann kan seine Brüder nicht vergessen, Luc. XVI, und so werden die seelig Verstorbenen durch andere seelig Sterbende vom Reiche Gottes hier auf Erden immer mehrers unterrichtet &c. Ego vero, ut omnem hanc causam curiosius, quam utilius, disputari puto; sic cum ipso Cel. AVCTORIS APOLOGETA optarim: Dieser gantze Punct wäre aus dem Buche weggeblieben x) Saltem ita tractari velim, ne quod inde periculum doctrinæ saniori conflatur. De rebus enim ad salutem cognitu necessariis, hodie, nec per angelos, nec per mortuorum animas, instituendimus. Imo, cum hoc ipsum dari sibi ab Abrahamo cuperet Epulo, jam tum negabatur id ipsum, & remittebatur ad Mosen, & Prophetas, Luc. XVI, 29. Quod igitur jam tum fuit negatum, hodie expectandum non erit.*

x) pag. 767. n. 12.

y) videatur Unterricht c. Petraum p. 35.

erit. Scio, quomodo verba sua interpretari studeat *Celeb. AUCTOR.* Dicit enim, *de temporibus veteris, & initiis novi fœderis*, accipienda esse. Vereor autem, ut color inductus sufficiat, quo minus transpareat, de præsentire quadam, & cuiusmodi adhuc sæpius occurrat hodie, ac detur, eundem locutum esse. Dicit enim: *GOtt Denachrichtiget offers durch die lieben Engel die Menschen &c.* quod ipsum cum interpretatione conciliari vix poterit. Quod si de rebus non salutaribus, sed fata vel Ecclesiæ totius, vel singulorum, spectantibus intelligi verba velit, ne hoc quidem usu & exemplis probare poterit, quod hodie *sæpius* eveniant, quæ scribit. Nec est, quare quis ad hæc incrustanda, vel LVTHERI, vel aliorum, loca, in quibus de ministerio, alacritate, & vigilantia, nec non promptitudine angelorum, in factis & consiliis, agitur, alleget. Aliud enim est, homines, inprimisque Magistratus, ac Principes, per angelos *interne moveri*, atque *inspirando impelli, ac duci*, quod, citra externam apparitionem, & allocutionem, fieri potest; aliud, *iisdem hominibus per angelos ea, quæ in æternitate fiant, annuntiari*, quod citra externam apparitionem & allocutionem fieri non potest. Prius illud LVTHERVS, & alii, *largiuntur*; *Posterius* e verbis eorum elici, si vel obiter inspiciantur, *non poterit.* Neque etiam par est, angelos & animas separatas, velut cursores quosdam publicos, aut *ἰσοδρόμους* concipere. Angeli enim boni sunt *πνεύματα* quidem *λειτουργικά*, quæ *εἰς διακονίαν* emittuntur: at non propter *jam beatos*, quibus nuntios afferre debeant; sed NB. *διὰ τῆς μέλλοντος κληρονομεῖν σωτηρίαν.* *Ebr. I. 14.* Cœlites autem per novos advenas, & quasi supplementa cœlestia, edoceri de iis, quæ fiant in regno gratiæ, facilius dicitur, quam probatur. *Quiescunt suis a laboribus & curis*, Apoc. XIV, 3. *ver-*
santes

fantas in loco solatii & letitiæ, Luc. XVI, 25. Matth. V, 4. Vix igitur eo ex orbe, quem omnis miseræ ac peccati theatrum, & compendium, esse norunt, nuntios vel accipient, vel expectabunt. Abrahamum enim, de statu Epulonis, & fratrum, a Lazaro edoctum esse, quod AUCTOR *Celeb.* affirmat, non legitur. Poterat ex illius supplicio, vel aliunde, cognoscere. Non igitur opus est, ad illud sententiæ præcipitium prolabi.

§. XXIII. Exceperis forsan, cum eodem illo AUCTORE: *Die Seelig | Verstorbenen sind uns öftters, nach dem freyen Willen Gottes, näher, als wir fassen und glauben können. Mose und Elias waren den dreyen Jüngern auf dem Berg nabe, ob diese gleich geschlaffen. Luc IX, 32. Man bedencke doch die Worte Ebr. XII, 23. hierzu kommt die offtmahlige sehr liebliche Erfahrung, da man nicht nur im Traum, sondern mit wachenden Augen öftters die Seinige, und die, mit welchen man vor dem HERRN in einem Geist besonders verbunden gewesen, erblicket, vornehmlich in der letzten Todes-Stunde. Daß es ein Blindwerck vom Teufel seye oder zufällige Phantasien, kann man nicht sagen, auch nicht, daß GOTT einem nur so ein Traum-Bild mache: auch nicht, daß es gute Engel seyen in der Person der lieben Unserigen, in dem kein Exempel in der Schrift zufinden, daß die gute Engel jemahl eine fremde Person agirt haben.* Bene autem facit, quod appropinquationem cœlitum a libera Dei dispensatione ac voluntate derivat. Dubium enim non est, quin Deus animas separatas semper, & ubique, præsentis sistere possit, quando, & ubicunque velit, dum velit. Per hanc etiam Mosen & Eliam apparuisse super monte, collocuturos cum Servatore nostro, indubitato constat ex Matth. XVII. i. sq. Nec id ignorabat Petrus, cum diceret: Κύριε, εἰ θέλεις, σὺ vis, *faciamus tria tabernacula* v. 5. At hanc ipsam Dei voluntatem ad plures alios, & promiscue, extendendam

dam esse, unde probabitur? Negat David de mortuo suo filiolo: *Ego sum, inquit, abiturus ad ipsum, at ipse non est reversurus ad me, 2. Sam. XII, 23.* Provocat celeb. AUCTOR ad locum *Ebr. XII, 23.* At, in eo, non, quod *Spiritus perfecti ad nos accedere* soleant, quo de tamen nunc quæritur, sed, quod *nos ad multitudinem spirituum perfectorum accesserimus*, docetur. Accessimus autem in ecclesia militante ad triumphantem, non per unitatem *status*, qui est diversissimus, sed unitatem finis, scopi & *brabei*, quod unum idemque obtinendum est a militante, ut jam obtentum fuit a triumfante. Nostrum enim *πολίτευμα* est in cœlis, *Phil. III, 23.* Jamque peregrinamur a Domino *2. Cor. V, 6.* nedum a cœlitibus. Nondum igitur constat, velle Deum, ut cœlites ad nos redeant, nobisque propiores fiant. Causas ATHANASIVS, vel quisquis auctor est, adducit ad Quæst. num. XXXV. *quare Deus non permiserit, ut animæ defunctorum ad nos redeant, & enarrent, quomodo se res habeat apud inferos?* Respondet enim: *Πολλὴ ἐντεῦθεν πλάνη ἐν τῷ βίῳ τικτεῖσθαι ἔμελλεν, quia demones possent mortuorum formas assumere, seque ex mortuis excitatos mentiri, atque inde πολλὰ ψεύδη πρᾶγματα ἢ δόγματα, de iis, quæ ibi fiunt, spargere, πρὸς τὴν ἡμῶν πλάνην, ἢ ἀπώλειαν.* CHRYSOSTOMVS autem z) negat, quæri oportere a mortuis, quæ doceamur in Scripturis. Deum, si novisset mortuorum apparitiones nobis profuturas, eas nobis non fuisse negaturum: Deum non permittentem, ut quisquam ex inferis ad nos redeat, docere nos voluisse, Scripturæ potius, quam aliis, credendum esse.

§. XXIV. Interim Celeberrimus AUCTOR recipit se ad experientiam, & usum, juxta quem beati nobis nunc vigilantibus,

D

bus,

z) in Homil. IV, de Div. & Laz. p. 77.

bus, nunc somniantibus, appareant, maxime in articulo mortis. Mallem vero hac assertione abstinisset *Cel.* AVCTOR, professione Lutheranus. Fieri enim vix potest, quin ansam inde adversarii sumant, nos varie criminandi, ac si vel purgatorio, vel invocationi sanctorum, faveamus, ac sensim paulatimque ad Papatum redire incipiamus, quod ipsum ut *Petræus* rectissime monuit; sic evenisse *Celeberr.* AVCTOR diffiteri non potest. a) Ipsa quoque opinio fraudi esse poterit meritis & officio Christi *παρακλητής*, quæ nulli non moribundo sufficere debent. Mortuos autem moribundis adesse, ac solatium afferre, ubi quæso legitur in Scripturis? Post mortem animam Lazari deportatam fuisse ab angelis in sinum Abrahamæ, legitur; Abrahamum ipsum affuisse, ac humeros velut supposuisse, non legitur. Svavia hæc sunt somnia, nec tamen, procul omni doctrinæ periculo, jactanda. Probo cautelas ab *Apologeta* propositas, b) at doleo, non semper fuisse observatas. Frustra fuerit, qui ab hac persuasionem in articulo mortis vel tantillum sibi solatii promittat. Quodvis enim solatium fundamentis certis, immotis, & indubitatis inniti debet, cujusmodi hic desidero. Equidem allegantur eorum, qui post mortem etiam vigilantibus, & pulchre sobriis, apparuerint, exempla. Quid autem, si hæc omnia mera fuerint ludibria Satanæ, qui mendax est, & ut Proteus aliquis, in omnes sese formas mutare potest? Hic enim suam subinde *πανουργίαν* exercet *πρὸς τὴν μεθοδείαν τῆς πλάνης.* *Eph. IV, 14.* Audiant, quid hic AVGVSTINVS Donatistis responderit: Cum enim hi dicerent: *Hoc verum est, quia ille Pater noster,*

a) vid. *Sendschreiben* p. 12, m. C p. 21, lin. 8.

b) im *Vnterr. c. Petreum.* p. 43.

ster, aut illa Soror nostra, tale visum NB. vigilans vidit, vel tale visum dormiens somniavit: respondebat ille: Removeantur illa vel signa mendacium hominum, vel portenta fallacium spirituum. Atque hoc ne gentilibus quidem olim ignoratum fuisse videtur, quorum e numero JAMBlichvs refert, esse genus quoddam dæmonum, natura deceptorium, multiforme, quodque species Deorum, & genitorum, & animarum post mortem mentiatur. c) Adjicit huic calculum AVGVSTINVS, d) & ex Porphyrii ad Anebuntem Ægyptium epistola, docet, mortuorum animas non redire, Spiritus autem esse impuros, qui appareant sub specie mortuorum. Quod ipsum pluribus persequitur, tandemque ex verbis Porphyrii concludit: Spiritus non tam natura, (quod ille posuerat) sed vitio fallaces, simulare Deos, & animas defunctorum: Demones autem non (ut ille dixerat) se simulare, sed plane esse. Adstipulatur cœlesti ore suo JOHANNES CPTANVS: e) Non anima, inquit, defuncti est, quæ ista dicit (nempe, anima talis ego sum;) sed demon, qui hæc, ut audientes decipiat, effingit. Et post interjecta nonnulla: Multis e locis Scripturæ probari potest, non errare hic post mortem NB. justorum hominum animas. Nam & Stephanus ait? Suscipe Spiritum meum. --- Quod vero nec peccatorum animæ hic commorari possint, divitem audias, quid dicat, perpendasque, quid petit, & non impetrat. Quodsi possent animæ hominum hic conversari, venisset ipse, ut cupiebat, & suos de tormentis inferni fecisset certiores &c. Spiritus ergo impuri sunt, qui sub specie mortuorum apparent, quorumque adeo apparitiones pro

D 2 in-

c) de Myster. Ægypt. Sect. III. c. 31.

d) de Civ. Dei L. X. c. II.

e) Homil. XXIX. in cap. VIII. Matth. T. I. ed. Francof. f. 334. sq.

infortunio potius, quam solatio, habere debemus g) id quod historia de apparitione iactata mortui Samue-
lis *1. Sam. XXVIII.* abunde probat. Unde hujusmodi ap-
paritiones LUTHERVS Noster *exercitium malitie Cacodaemonum* verissime nominat. h)

§. XXV. Urgebitur forte locus *1. Pet. V, 9.* nam & hunc opinioni suæ favere *Celeb. AVCTOR*, p. 767. n. 10. arbitratur. Quid autem si ἀδελφότητα τὴν ἐν κόσμῳ, non tam διακριτικῶς quam ἐξηγητικῶς dictam esse pute-
mus? Et si maxime ἀδελφότητα quandam ἐν οὐρανοῖς statuamus, quod quidem salva fidei analogia fieri posse non diffitemur, minime propterea sequitur, inter utramque fraternitatem, τὴν ἐν κόσμῳ, & τὴν ἐν οὐρανοῖς, h. e. ecclesiam *militantem*, & *triumphantem*, tam arctum, perpetuumque, commercium intercedere, ut beati cœlites viventibus in terra sæpius opinione sua sint propiores.

§. XXVI. TERTIO nonnulli *animas quidem a morte superare, vivere quoque, intelligere, ac operari, concedunt, ad plenam tamen, perfectamque felicitatem, ipsamque adeo beatificam Dei visionem, ante extremum iudicium admitti, negant.* Non pauci enim, ut VASQVETZIVS eorum sententiam exprimit, nec infimi nominis auctores, in ea fuerunt sententia, ut assererent, *Sanctorum defunctorum animas, quæ ex hac vita discesserunt, non statim in beatitudinem recipi, sed usque ad diem iudicii in quibusdam locis reservari, ut interim*
nec

g) vid. JO. GEORG. DORSCHÆI *Singul. Angel. Diff. VI.* p. 419. sq. JO. MEISNERVS de apparit. dæmonum: ITTIGIVS de *Purgator. Fanat. §. XXXI. sq.* inprimisque SCHELGVIGIVS de apparitionibus mortuorum, vivis ex pacto factis. §. XLI. itemque GISB. VOETIVS disp. de nat. & operat. Dæm. T. I. Disp. Select. p. 906. sq.

h) In *Artic. Smalcald. P. II. art. 2.* p. n. 485. Conf. omnino JO. RIVIVS in *L. de superst. & spectris.*

*nec Deum videant, nec beatæ sint, ut VASQVETZIVS i) loquitur. Ingentem horum numerum BELLARMINVS k) SIXTVS SENENSIS l) ALPHONSVS A CASTRO m) MELCHIOR CANVS n) JUSTINIANVS o) STAPLETONVS p) M. ANT. DE DOMINIS, aliique, & in his JACOBVM Apostolum, (hunc enim illi Liturgiæ, quæ sub Jacobi nomine circumfertur, auctorem credunt,) IRENAEVVM, JUSTINVM M., TERTVLLIANVM, ORIGENEM, LACTANTIUM, VICTORINVM MARTYREM, PRVDENTIVM, AMBROSIVM, CHRYSOSTOMVM, AVGVSTINVM, THEODORITVM, OECVMENIVM, THEOPHYLACTVM, EVTHYMIVM, & PATRVm omnium signaculum, BERNHARDVM *Clarevallensem*, allegant. Hos inter JUSTINVM, & IRENAEVVM, BELLARMINVS q) erroris hujus absolvere studet. At PETAVIVS r) hoc procul difficultate fieri posse, negat. SENENSIS *Bernhardum* conquisitis rationibus excusare conatur. s) Verum, ut veteres illi in modis loquendi nonnihil dissentiant, & aliquando animas, ad diem usque extremi judicii, quiescere doceant, quandoque vero receptacula, nescio quæ, animarum commemorent, in quibus hæ nec facientes, nec patientes quicquam, versentur, omnes tamen una mente animas a conspectu Dei, ante resurrectionem, excludere videntur. Sigillatim t) TERTVLLIANVS, Patrum*

D 3

trum

i) *Comment. in Primani Secundæ D. Thomæ Disp. XIX. c. l. n. l. p. 127.*

k) *L. I. de beat. Sanct. c. l.*

l) *L. VI. Bibl. annot. antepenult.*

m) *L. III. adv. heres.*

n) *L. VII. Loc. c. 3.*

o) *In Cap. I. Ep. ad Philippens.*

p) *L. I. de Auctorit. Scr. S. adv. Wittæck.*

q) *l. cit.*

r) *T. I. Dogm. Theol. L. VII. c. 14. f.*

s) *L. c.*

t) vid. JO. MEISNERVS in *Disp. I. de statu animarum sep. §. & imprimis B. ITTIGIVS in erud. dissert. de novis sanct. purgatorii. §. XXI. sq.*

trum latinorum princeps, & omnium in occidente Magister, animas separatas penes *inferos esse, puniri & fo-
veri in infernis, interim sub expectatione utriusque iudicii,*
simpliciter scribit. u)

§. XXVII. Causas erroris laudatus modo MEIS-
NERVS erudite deducit. *Primo* enim plerique, inter
CHRISTIANOS, literatos saltem, antequam Doctrinam
de Christo amplecterentur, PLATONI & ARISTOTELI,
& ceteris ex iisdem sectis Doctoribus, se addixerant, quod
quidem de IRENAEO, ATHENAGORA, JUSTINO, TER-
TVLLIANO, LACTANTIO, AVGVSTINO, & pluribus,
cum ipsi subinde fateantur, non est, quod data opera
ostendatur. Atqui PLATO rerum omnium notitiam ho-
mini putabat innasci, delitescere, & quasi oblivione so-
piri, cum primum edimur in lucem, successu vero tem-
poris paulatim se exerere, & ex profundo quasi somno
expergisci, unde adeo, quicquid discamus, non tam pri-
mum imbibere, quam *recordari*, videamur, quod ex PLA-
TONIS PHAEDONE, MENONE, X. *de rep.* & aliis ejus scri-
ptis, juxta & interpretibus, facile constat. Sicut autem
hunc Præceptoris sui errorem ARISTOTELES recte con-
futavit, sic in contrarium, ut fieri solet, prolapsus est, sic,
ut crederet, intellectum hominis, ubi primum nascatur,
rasæ tabulæ esse similem, cui quodvis inscribi possit, ut
nihil inscriptum sit. Sicut autem se habuerit anima ho-
minis, cum primum oriatur, sic eandem se habere, ubi
a corpore fuerit separata, adeoque animam a corpore so-
lutam nihil intelligere, appetere, vel operari. His præ-
ceptionibus veteres imbuti, etiam cum ad Christianam
religionem transfirent, non poterant veritatibus hujus
it

u) L. de Anima sub fin.

ita subscribere, quin ad Philosophos, quibus antea operam dederant, subinde respicerent, horumque adeo placitis dogmata Christiana respergerent, ac condirent. Quod equidem minime probat TERTULLIANVS x) cum ait: *Quid Athenis, inquit, & Hierosolymis? Quid Academiae & Ecclesiae? nostra institutio de porticu Salomonis, qui & ipse tradiderat, Dominum in simplicitate quaerendum. Viderint, qui STOICVM & PLATONICVM, & DIALECTICVM CHRISTIANISMVM protulerint.* Interim pluribus placuisse, negari non potest, & usus probat, eadem ex causa, si non plerosque, certe multos, de statu animarum post mortem errores emeruisse.

§. XXVIII. *Altera causa fuit, quod multi Patrum Millenariorum opinionem amplexi sunt, statuentes, justos post resurrectionem mortuorum, non statim a discessu suo e corporibus divino conspectu frui, sed interim, usque ad resurrectionis tempus, certo loco detineri, ubi per mille annos, in summa quiete, rerumque omnium affluentia, sub imperio Christi, sint gavisuri, asvescentes capere gloriam DEI Patris, ut IRENAEVS y) loquitur, donec ad plenum coelestis felicitatis usum transferantur. Queis admissis & positis, facile sequitur, non posse de iis plenariam fruitionem coelestis gaudii, statim ab excessu praedicari. z)*

§. XXIX. Denique videntur Patres hinc duas beatorum classes, hinc duos beatitudinis status, agnovisse. Unum nempe, quod SIXTVS SENENSIS a) non male tradit, *animae sine corpore, usque ad universale iudicium, quem veteres, variis nominibus describentes, appellarunt sinum Abrahae, Paradisum*
pri-

x) L. de Praeser. adv. haeres. c. 7. f. 205. ed. Rigalt.

y) L. V. adv. haer. c. 35.

z) Vid. omnino PETAVIUS T. I. de dogm. Theol. L. VII. cap. XIV. n. 2. 3. 4. f. 509. sq. ed. Paris.

a) Bibl. L. VI. annot. CCCXLV. t. n.

primis parentibus ademptum, altare exterius, subaltare DEI, sanctorum vestibulum, Atria DEI, promptuaria animarum, abdita receptacula, animarum custodiam, securitatis requiem, arrhabonum regnum, stolam albam, adeptas promissiones, & alia hujusmodi. Alterum vero esse statum animæ resumpto corpore post iudicium, quem dicunt domum DEI, altare interius, superaltare, sublimiora cælorum, consummationem gloriæ, bonorum omnium terminum, integra meritorum præmia, coronarum tempus, fruitionis regnum: IRENAEVS b) priorem vocat invisibilem locum definitum animabus a Deo, in quo usque ad resurrectionem commorentur: AVGVSTINVS secretum Patris, quo post passionem resurgens assumptus sit Dominus: c) alio loco abdita animarum receptacula, nominat. d) Hinc AMBROSIVS inter incolatum paradisi, & regnum paradisi, e) CHRYSOSTOMVS inter regnum paradisi & regnum cælorum: f) THEOPHYLACTVS inter promissionem & plenam promissionis acceptionem: AVGVSTINVS denique inter paradysum, & cælum ipsum, g) distingvit, dubius, an paradysum in cælum tertium, an supra illud, collocare debeat. Ut adeo Veteres, non tam de animarum gloria ante iudicium, quam de Loco & gradibus ac confirmatione gloriæ, disputasse videantur. Quod etiam LVDOV. VIVES ad locum AVGVSTINI, h) quo animas post excessum suum in secretis receptaculis quiescere affirmat, annotavit, addita ratione: Ubique beatas esse posse, cum ubique sit Deus, cuius fruitione sint beatæ.

§. XXX.

b) L. V. de hæres. c. XXVI. ed. Gelaf. sub fin.

c) In quæst. Evangel. L. II. T. III. OO. 353. edit. Froben.

d) In Enchiridio ad Laurentium c. CIX.

e) Observ. II. in Micham Prophetam, allegante Petavio T. I. f. 510.

f) ap. Petav. l. c.

g) L. XII. de genesi ad lit.

h) L. XII. de Civ. Dei c. 9.

§. XXX. Quicquid hujus sit, ALPHONSVS de CASTRO hanc opinionem, quod scil. animæ separatae ad visionem Dei ante diem extremum non admittantur, & hæresin, & errorem pestiferum, vocat, atque ab Armenis, Græcisque, foveri scribit. Quæ forte causa est, quod SIXTVS SENENSIS l. c. sigillatim Armenorum errorem nominat. Sed enim, quod h. l. præteriri non debet, etiam a JOANNE XXII. P. R. misere hic desipiente, ut PAVLVS LANGIVS i) loquitur, hic error conceptus est, siquidem non solum ipse negavit, animas purgatas ante iudicium habere stolam, quæ est clara & facilis Dei visio, sed & Parisiensem Universitatem ad hoc induxit, ut nulli gradum Theologiæ conferret, nisi hunc errorem se defensurum jurasset. k) Quod ut ipsi Scriptores Pontificii magno numero, & in his P. LANGIVS, l) testantur; sic irrefragabile testimonium est, Papas Romanos fieri posse hæreticos, nec esse infallibiles. Damnatus enim error est *Decretalibus Epistolis Romanorum Pontificum, Innocentii III. qui sedit sub initium Seculi XIII. & Benedicti XI. qui sub initium Seculi XIV. m) iudice modo citato LANGIO, sanctimonia vitæ, & animi prudentia, revera nobiliter fulsit, & magna demum acquisitione facta, ut STAPLETONVS n) ait, in Concilio Florentino, (CXLI. Episcoporum sub Eugenio IV. P. R. Ao. 1438. & 1439.) hæc sententia definita est: illorum etiam animas, qui, post baptismum susceptum, nullam omnino peccati maculam incurrunt; illas etiam, quæ post contractam peccati maculam, vel in suis corporibus, vel eisdem exuta corporibus, sint purgatae, in cælum mox recipi, & intueri clare ipsum DEUM, trinum, & unum, sicuti est; meritorum tamen diversitate alium*

E

alio

i) in CHR. CIZIZENSI f. 832. ed. Pistor.

k) Vid. SIXTVS SENENSIS l. c.

l) In CHR. CIZIZENSI f. 831. ed. Pistor.

m) l. c. f. 821.

n) L. I. de anal. Scr. S. c. Wittack, c. 2.

alio perfectius; Illorum autem animas, qui in actuali mortali peccato, vel solo originali, decedunt, mox in infernum descendere, pœnis tamen disparibus puniendas. o)

§. XXXI. Atque hæc quidem sententia fere huc dum in Ecclesia Latina, & Occidentali, duravit; ne ab LUTHERO quidem, alioqui ad pristinam integritatem omnia revocante, (si ea, quæ ad purgationem post mortem spectant, exceperis, quod supra §. XVI. docuimus,) improbanda. CALVINVS tamen, qui antea se *Psycho-pannichitis* fortiter opposuerat, eundem hunc errorem recoxisse videtur. Scribit enim: *Cum Scriptura ubique jubeat pendere ab expectatione adventus Christi, & gloriæ coronam eo usque differat, contenti simus his finibus divinitus nobis præscriptis, animas militiae labore perfunctas in beatam quietem concedere, ubi cum felici lætitia fruitionem gloriæ expectant, atque ita omnia teneri suspensa, donec Christus appareat redemptor. p)*

§. XXXII. Parum ab hoc dissentire videtur magni Nominis Theologus in epistola, quam fidei faciendæ, hujusque argumenti, gratia, quod alias edi eam non memini, totam subjicio. * Improbat enim, erroribusque popularibus

o) vid. CORIOL. in *Summa Conc.* f. 885.

p) *Instit.* L. III. c. 25. p. m. 353..

* *Leben und volles Genügen! Amen!*

Hochwürdiger etc.

*Insonders Hochgeehrter, und, in Jesu unserm König,
Hertzgeliebter Herr,*

Dero Hand-Brieflein hatte so liebreich nicht verdienet, sondern, weil auch einige zeilen von Hr. D. Lüders, und Hr. D. Neuß, nicht zwar an mich, doch von meiner Person, umb der treuhertzigen Erinnerung willen, zu Gesichte kommen, die dieser dem Straucheln und Fall sehr nahe Tritte und kein rechtes Wesen in Christo anzeigten, so sorgte desto mehr, meine annoch darzukommende wichtige Epistel, die freylich bey Verstockten nichts als Verbitterung, jedoch auch ihnen selbst eine nothwendige Frucht der Vberzeugung, wircket, würde etwa hart gestraffet und mein, ja Gottes, gutes Absehen nicht erkandt, und alles von mir; wo,

pularibus annumerat illam persuasionem, daß wir von Mund auf gen Himmel fahren wollen, zum Besitz der Vollkommenheit und Herrlichkeit, da wir doch, nach anleitender Ordnung der Schrift, erst aus dem statu mortis auferstehen, und vor Gerichte, (darin man noch Fürbitte ponderiret) erscheinen müssen.

E 2

§ XXXIII.

man sich von Freunden, die in Anfechtung gefallen, einnehmen lassen solte, verschmähet und vernichtet werden. Allein Gottes, über Dero Ihm gefällige Friedliebende, Vater-Treue hat es so gemittelt, und Dero Hertz disponiret, durch Dero Verweiß nicht etwa betrübet, sondern durch Dero nur allzurühmliche Behutsamkeit gleichfalls in Schrancken der Demuth und Niederwerffigkeit bey meinen so schweren eigenen Zustand, wie auch bisserigen Fällen, und davon gestellten judicio erhalten zu werden, damit nicht in unbegreiflichen Gerichten und unerforschlichen Wegen Gottes mich versteige, wo sie Gott nicht selber offenbahret und vor Augen leget. Zu Gott sage ich mit Assaph: Siehe, die von Dir weichen, werden umbkommen; Du bringest umb alle, die wieder Dich buren. Aber das ist unter andern meine Freude, daß ich verkündige alle Dein Thun. Noch bis dato hat man am allermeisten mich darüber fast vor einen Papisten halten wollen, weil das Gebeth vor verstorbne Feinde kräftig halte. Welches daher rühret, daß vom Zustand der Seelen nach dem ersten Tode eine fast durchgehends grassirende Unwissenheit, oder vielmehr affectirte irrige Meynung, die Augen blendet, daß nichts gemeiners ist, als von Mund auff gen Himmel fahren wollen, zum Besitz der Vollkommenheit und Herrlichkeit, da wir doch, nach anleitender Ordnung der Schrift, erst aus dem statu mortis auferstehen, und vor Gerichte (darinnen man auch Fürbitten ponderiret) erscheinen müssen. Drum wie dero Gebethes-Kraft ich in der That erfahren, und umb gewisser Ursache willen Sorge getragen, Dero Geschrey zu Gott mache D. Car. einen schweren Standt, so bin nun auch in gewisser Zuversicht, Dero Vermögen zu beten, so das meinige weit übertrifft, werde mit der Zeit Wunder erweisen. Aller meiner Feinde Fluch ist eitel Seegen, wenn Sie fortfahren, auch für mich Sünder Fürbitte bey Gott einzulegen, welches so ihm, als allen meinen übrigen Widersachern und Lästern, die noch leben, oder bereits gestorben sind, von Grund meiner Seelen vergeben habe und täglich vergehe. Dabero von Gott inniglich bitte, als viel seiner Gerechtigkeit unverletzt geschehen kan, daß niemand einiges wieder mich begungenen ewig Straffe leyden, oder diese dadurch vermehret werden möge. Im übrigen, wie ich von der aus H. Schrift erlerneten Hoffnung künftiger besserer Zeiten nicht abweiche, sondern Dero Gedächtniß mir auch eine Freude ist, so kan ich doch dieselbe so nahe zu seyn nicht glauben, als mein werther

§. XXXIII. Nos autem beatorum animas, etiam ante diem extremi iudicii, & procul purgatione, cuius alioqui necessitatem Pontificii Florentiæ *Canone I.* præstruebant, ad plenæ, perfectæque, felicitatis usum pervenire putamus. Deus enim hac maxime de causa se nominat Deum Abrahami, Isaaci, & Jacobi, utut mortuorum, quod se iis, etiam post mortem, beate videndum, fruendumque, præbuerat. *Matth. XXII, 25.* Idemque perspicue docet Liberator noster, latronem de Cruce pendentem, atque, *ut sui meminisse vellet, cum veniret in regnum suum,* orantem, his verbis erigens: *Hodie mecum eris in paradiso.* *Luc. XXIII, 43.* Neque enim latro petitioni suæ tum satis fieri voluit, quam Christus ad iudicium in gloria venturus erat, ut *Socinistæ* interpretantur, quod Rex non in re-

gno

Herr uns die Hoffnung davon machen will: Ob ich wohl es, nach seinem Gedancken zu gehen, hertzlich wünschen möchte. Aber ich kan Babel nicht anders ansehen, als in seinem starcken Wachsthum, und daß es noch erst seinen höchsten Gipffel besteigen, und unsere Kirche meistens unterdrücken werde. Ehe dieses geschiehet, sehe nicht, wie jenes fallen kan: Vor dessen Fall aber werden wir wohl keine, nur etwas beständige, Besserung sehen. Dabero mir auch die Gedancken nicht mache, dasjenige zu erleben, womit ich Cbristliche Mitt-Brüder tröste. Denn ob es wohl so gar weit nicht entfernet seyn mag, wird sichs doch weiter hinaus strecken, als der mir bestimmten Jahre sich erstrecken mag. Indessen freue mich nichts desto weniger, weil ich gleichwohl ein Mit-Bruder derjenigen bin, die noch hier in dieser Zeit, wenn wir bereits in die Ewigkeit übergegangen, mit der Erfüllung der Verheißungen, die wir hier bekennet haben, auch darüber geschmähet worden sind, beseliget werden sollen. Welches die Krafft der Liebe, mit dero der HErr alle seine Kinder unter einander verbunden hat. Hiermit der treuen Obhut und Regierung GÖttes hertzlich empfehlend verbleibe

Meines Hochgel. Herrn und geehrt. Freundes

B.

zu Gebeth und Liebe williger

den 28. Junii 1699.

N.

gno suo, verum *in regnum*, venire dicitur; sed potius latro, quam primum, & procul interposita mora, salvari cupiebat, quod ipsum ei prompte pollicebatur Servator, dicens: *Hodie mecum eris in paradiso*.

§. XXXIV. Quoniam vero Veteres, inter *Paradisum*, & *Cælum* ipsum, distinxisse, supra monuimus, facere hoc loco non possum, quin addam, *Auctorem Observationis quartæ T. VIII. Obs. Hal.* statuere, quod *Paradisus* significet *letum statum animarum post mortem, a cælo tamen beatorum distinctum. Eum vero esse infernum, seu statum quietis & refrigerii. Infernum enim esse duplicem, alterum quietis, in quem animæ iustorum deferantur, alterum cruciatuum, in quem impiorum animæ migrent. Priorem esse illum, quem Christus cum latrone per triduum mortis occupavit, quemque Patriarchæ & Sancti V. T. usque ad resurrectionem Christi tenuerint etc.* Mira profecto sententia, & Halensibus digna, quæ horribili quadam metamorphosi *paradisum* in *infernum* transmutat, & *infernum*, quendam *quietis, sedemque felicitatis*, statuit, quæ quidem quo pacto secum conciliari possint, non video. Interim *vetus* est opinio, utut forsan *nova* Observatori sit visa. Annotante quippe Cel. JO. CHRIST. WOLFIO, Theologo, ac Polyhistore Hamburgensi, jam a *Gratio* in *Appendice apologetica, pro Urbano Regio*, hujus formulis *caute loquendi subjecta*, pridem allata est. Unde & illius confutandæ opera possumus superfedere, quod & hæc a BALTH. HENR. de PLATEN, peculiari, quæ extat, dissertatione q) est occupata, & recocta insuper opinio sua se levitate, ne dicam absurditate, destruit. r)

E 3

§. XXXV.

q) habita Greyphswaldia sub præf. D. JO. FR. MAYERI.

r) Conf. Cel. WOLFII Curæ Philol. & Crit. ad *Luc. XXIII. pag. 767.*

§. XXXV. Quod ad rem ipsam attinet, Servator noster non modo latronis animam e vestigio in paradysum se recepturum promisit, sed etiam Lazari animam statim a morte in sinum Abrahæ deportatam fuisse, commemorat. *Luc. XVI, 29.* Etiam si vero per parabolam id dictum, nec omnia in eadem ad vivum rescanda esse, facile largiamur; sufficit tamen, eodem in loco Christum de statu animarum separatarum, ex instituto, & opera data, exponere voluisse, ex eoque adeo argumenta sat valida peti posse. Hinc & Stephanum, qui martyrum sub novo fœdere ordinem dedicavit, jamjam moriturum in Domini sui manus spiritum suum commendasse, legimus. *Act. VII, 59.*

§. XXXVI. Nec est, quod quis illud felicitatis Latroni, Lazaro, Stephano, forsan per gratiam specialem, & extra ordinem, evenisse existimet. Opponimus enim, urgemusque, locum *Apoc. XIV, 13.* *Beati, qui moriuntur in Domino ἀποκρίει:* Etiam spiritus dicit, quod quiescant a laboribus suis, sed opera comitantur eos. Nec enim 1.) per morientes in Domino, quod nonnullis persuasum esse video, soli martyres, sed hi omnes intelligendi sunt, qui fidem & bonam conscientiam retinent, insitque Christo in confessione fidei usque ad finem vitæ perdurant, utut de cetero non supplicium subeant, sed naturæ debitum reddant. Iubetur enim Joannes scribere, h. e. literarum monumentis ad omnem Christianorum posteritatem transferre, quod audierat, sententiam nempe solatii plenam, & cunctis ætatibus necessariam, ac omnibus denique moribundis in Domino profuturam. Idque 2.) vel ipsa morientium conditio arguit. Moriuntur enim ἐν Κυρίῳ. Jam cum, qui vivunt in Domino, salvi sint, utut in spe: quis neget, morientes in Domino salvos fieri, etiam RE? *Rom. VIII, 24.* *Nam sive vivimus, Domino vivimus: sive morimur, Domino mori-*

morimur. Sive igitur vivamus, sive moriamur, Domini sumus. c. XIV, 8. Bene LUTHERVS: Wer in dem HErrn stirbt, der muß gerecht, und seelig seyn, wenns gleich nicht hier in Apocalypsi stünde, oder GOTT müste selbst lügen. Und wenn der Trost, und Glaube solte nichts seyn, daß der seelig sey, der in Christo stirbt, was ist denn unser Christen-Glaube, so wolt ich eben so mehr ein Türck, Jüde, und Heyde seyn: was hülffen mich so tröstliche Verheissungen GOTTES, daß, wer an Christum gläubt, solle nicht gericht werden, Jo. III. sondern gerecht, seelig, heilig seyn, Vergebung der Sünden, und ewiges Leben haben. s) Etiam si vero 3.) voculam ἀπάρτι quidam ad morientes referant, hoc sensu, beati, qui ab hoc tempore pro veritate occumbunt; rectius tamen τὸ ἀπάρτι cum Beatis connectitur, ut innuatur, statim, & procul intervallo, a morte ad Vitam transire, perinde ut latroni proposita felicitas eodem die initium sumpsit, quo Christus promissit. Neque vero non hæc ipsa interpretatio 4.) scopo scribentis Apostoli respondet. Vult enim spiritus attrahere certantes, hac promissione, quod cessaturi sint labores, & ventura bona, in quibus conquiescant. Simul enim, ut sublati fuerint e medio labores, inducetur operum retributio, ut ARETAS loquitur ad h. l. Neque vero vult solum attrahere certantes, sed & 5.) erigere labantes, ac recreare fessos, solari miseros. Fortius autem propinare solatium non poterat, quam scribendo, promittendoque: finem miseriarum, felicitatis initium fore. Idque 6.) verba, quæ sequuntur, confirmant. Dicuntur enim quiescere a laboribus. Atqui laborem, natura sua, & procul intervallo, sequitur præmium, ac merces. Denique 7.) opera, operumque fructus, eosdem comitari dicuntur, ἀκολουθεῖν μετ' αὐτῶν. Quo

s) Vid. T. V. Jen. Germ. f. 265.

Quo pacto operantes, operumque fructus, divelli a se non possunt. Qui enim alterum *comitatur*, is non e longinquo sequitur, sed vel latus claudit, vel proxime adest. Ergo promissi operum fructus, qui comitari morientes in Domino dicuntur, procul intervallo, & mora, eosdem excipiunt ac beant. 8) Quid multa? *Μακροίσι* dicuntur: Ergo vel *sperant μακροίτητα*, vel speratam obtinuerunt & *habent*. Atqui non *sperant*, quod salus *in spe* non *mortuorum* est, sed *viventium*; Ergo jam ab ipso mortis momento habent, non autem in ultimo demum die imperiendam expectant, recteque adeo dicitur: *Seelig verstorbene fahren von Munde auf gen Himmel*, quod contra Papistas, horumque affectas, evicisse sufficiat.

§. XXXVII. Addimus tamen illustrem, prorsusque ad rem accommodatum, locum Apostoli, ex 2. Cor. V, 6. sq. *Scimus, inquit, quoniam cum sumus in corpore, peregrinamur a Domino: Per fidem enim ambulamus, & non per speciem. Studemus autem, & bonam voluntatem habemus, peregrinari magis a corpore, & presentes esse ad Dominum. Quibus in verbis Deum *διὰ εἰδῆς* videre, Apostolo est, Deum, *ut in se est*, videre, & coram intueri. Videre autem per speculum, & in fide ambulare, est e longinquo, & velut *per transfennam*, seu in verbo, cognoscere. Quando igitur optat Apostolus, ut *in fide ambulare, & peregrinari a Corpore* desinat, ne *peregre abesse a Domino* cogatur, ostendit simul, esse aliquem animæ statum, quo anima peregrinetur *a corpore*, nec tamen *a Domino*. Talis autem status revera non dabitur, nisi concedatur, DEUM mox a morte videri. In hac enim vita peregrinamur *a Domino*, non *a corpore*: Post resurrectionem vero *nec a Domino, nec a corpore* peregre absumus. Unde sequitur, post mortem nos quidem *peregre abesse a corpore*, non tamen *a Domino**

Domino, sed hunc potius διὰ εἶδος videre. Animæ igitur piorum simulac e corporibus excesserunt, recta in arcem æternæ felicitatis contendunt.

§. XXXVIII. Non dissimilis est locus, qui extat *Ebr. XII, 23. Accessistis ad Sion montem, & ad civitatem Dei viventis, Hierusalem cælestem, & multorum millium angelorum frequentiam, & ecclesiam primitivorum, qui conscripti sunt in cælis, & iudicem omnium, Deum, & spiritus justorum perfectorum.* In quo cum primis est observandum, hic de Spiritibus, ante universalem mortuorum resurrectionem, ibi existentibus, sermonem esse, & statum animarum separatarum describi. Tum vero eosdem spiritus dici τετελειωμένους, per quos equidem, WITTICHIVS notari putat t) *Spiritus fidelium V. T. qui in cælis sint consummati, h. e., ut alibi u) explicat, ad inspectionem omnium mysteriorum N. T. seu cognitionem omnium, & singularum, quæ circa Christum, & per Christum facta sunt, admissi, cum in terris fuerint servituti subjecti. Intecim, uti WITTICHIVS ipse hos Spiritus cælesti gaudere felicitate fatetur; sic consummati, perfectique, dici, sine illius frui-tione, non possunt. Hinc BRAVNIVS Socinistæ Schlichtingii opinionem, secundum quam spiritus supersint, merus autem spiritus sit nihil, fluere dicit ex sordidis illis cloacis, mortuos esse extinctos, nullaque frui felicitate ante resurrectionem corporum. x) Recte vero B. SEB. SCHMIDIUS: Bene hic locus, inquit, opponitur Græcis, qui animas negant frui gloria, & beata DEI visione. Quod si verum foret, non magis ad SPIRITVS, quam ad CORPORA, accessissemus; cum tamen Apostolus satis clarum discrimen faciat.*

§. XXXIX. Cæterum, ut piorum animas statim a

F

mor-

t) In Comment. ad b. l. p. 388.

u) In Comment ad C. XI, 40. p. 358.

x) In Comment. ad Ebr. XII, 23. p. 888.

morte ad videndum Deum admitti; sic invicem *reprobatorum* statim a facie Dei rejici, æternisque cruciatibus damnari, existimamus. Quod patet epulonis exemplo. Is enim, statim ab excessu, detrudebatur ad locum supplicii. *Luc. XVI.* Quod ipsum generatim omnibus denunciatur Apostolus, cum ait: *Qui non crediderit, condemnabitur*, *Marc. XVI, 17.* Duo quippe occurrunt hominum genera in Scripturis, *Bonorum & Malorum: Fidelium & Infidelium.* Illi, per *viam angustam*, ad *coelum*; hi, per *latam viam*, ad *tartarum* tendunt. *Matth. VII, 23.* Illi, ut *triticum*, in *horreum*, congregantur; Hi, *Zizaniorum* instar, igne comburuntur, *cap. XIII, 30.* Illi cum *Patriarchis* in *coelo* discumbent, hi in *extremas tenebras* detrudentur. *Sodoma* speciatim & *Gomorha* etiam nunc dicuntur *πυρός αἰώνιος δίκην ὑπέχεται*, *Jud. v. 7.* quod nempe in atrocissimis sceleribus, procul omni etiam ad *pœnitendum* inclinatione, fuerant a *DEO* iudice deprehensæ. Qualis autem hinc quisque egreditur, talis in *judicio* presentatur, juxta *GREGORIUM. y)*

§. XL. Quæ utut in Scripturis fundata, & ab Ecclesia constanter defensa fuerint, nihilominus

QUARTO nonnulli, *animas quidem, etiam ante extremum iudicium, ad plenam æternæ felicitatis fruitionem admitti posse, concedunt; sic tamen, ut omnes, quæ vel modico cum reatu, & sordibus, e corpore discesserint, prius ab iisdem purgandas, in eoque suffragiis etiam, precibusque, piorum juvandas esse, quam ad beatificam Dei visionem admittantur, existiment.*

§. XLI. Hæc autem opinio est (α) manifeste *Papistica*, eoque nomine *suspecta*. Supra enim dedimus *Canonem Synodi Florentinæ*, in quo *Purgatorius ignis* stabilitur. Communiter igitur *Papistæ* statuunt, *dari lo-*

cum

y) In Dial. L. IV. c. 89.

cum aliquem intermedium, Cælos inter & infernum, in quo, post hanc vitam, animæ igne maxime cruciativo purgentur, quæ in hac vita perfecte purgatæ non fuerint, ut ita purgatæ Cælum valeant ingredi, accedentibus etiam, quibus juvari possint, suffragiis vivorum, ut fere BELLARMINVS Purgatorium describit. z) Quæ quidem uti a Theologi, cujus supra epistolam dedimus, opinione parum abeunt, quod mutua verborum collatio docebit; sic fieri non poterat, quin ob hoc ipsum, quod queritur, a nonnullis haberetur Papista. Namque & P. POIRETVS, cum cetera fanaticorum turba, errorem de Purgatorio defensura, Papistarum sese suffragiis, & auctoritatibus tuetur.

§. XLII. Nihil autem minus hæc opinio est, (B) quam Lutherano - Evangelica, & nostra. Improbatus enim est error de Purgatorio in APOLOGIA A. C. imprimisque Articulis SMALCALDICIS, in quibus omnis simpliciter status intermedius, precesque, ac missæ pro defunctis, rejiciuntur. Purgatorium, inquit CONFESSORES, & quicquid ei solennitatis, cultus, & questus adhæret, mera Diaboli larva est, h. e. figmentum, quod Patri mendaciorum, Diabolo, debetur. a) Alibi vero LUTHERVS: Siehe zu, inquit, das 2. B. der Macc. ist verworffen und ungewiß: der Text sagt nichts vom Fegfeuer, und Judas hatte kein Gottes Wort vor sich, heists uns auch nicht nachthun: glaubt selbst kein Fegfeuer, und ist alles im A. Testament geschehen, da kein Fegfeuer gewesen ist, und gilt solch Exempel und Werck nicht mehr im Neuen Testament. So folgen sie auch darzu seinem Exempel nicht, ertichten die Messe für ein Opfer, und führen gleichwohl diesen Text aufs Fegfeuer, wie gar schändlich

F 2

ist

z) L. I. c. 1. de Purg. Conf. SCHERZ. in Anti-Bellarm. p. 433.

a) Vid. ARTICVLI SMALCALD. P. II. Art. 2. de Missa p. 484.

ist doch das alles durchstuncken, und durchhlogen. b) Conferatur T. III. f. 34. 512. & T. VIII. f. 382.

§. XLIII. Interim (γ) putida hæc opinio, defendi cœpit ab iis, qui, cum nostri videri vellent, sub pietatis reducendæ prætextu, inde a multis annis, turbas nostrate in Ecclesia dederunt. Epistolam Theologi, cetera famigeratissimi, at eundem hunc errorem non obscure foventis, sub ipsum superioris Seculi finem hoc de argumento scriptam, exhibuimus supra. Notentur in ea sigillatim verba: *Noch biß dato hat man mich am allermeisten darüber fast vor einen Papisten halten wollen, weil NB. das Gebet vor verstorbene Feinde kräftig halte, welches daher rühret, daß, vom Zustand der Seelen nach dem Tode, eine fast durchgehends grassirende Unwissenheit, oder vielmehr affectirte irrighe Meinung, die Augen blendet, daß nichts gemeiners ist, als, von Mund auf gen Himmel fahren wollen. &c.* Atque, ut errores eundo vires acquirunt, sic tribus post annis prodiit *die Betrachtung von dem mittlern Zustande der Seelen, nach ihrem Abschied aus dem Leibe, durch etliche Wahrheit, und Gerechtigkeit suchende Evangelische Christen &c.* Hi orcum adhuc vacuum, & in extremo demum die peccatoribus in Spiritum S. & Diabolis implendum, p. 240. tandem vero prorsus extingvendum esse p. 300. sq. docebant. Interim nova animarum purgatoria succendebant, ad quæ illos præcipue ablegabant, quibus, paulo ante mortem poenitentiam agentibus, tantum vitæ spatium non restiterit, quantum ad peccatorum sordes plene expurgandas fuerit requisitum. Quem vero libellum, impie scriptum, unica, sed oppido erudita, dissertatione, c) confutatam dedit, divus

b) Vid. T. V. Jen. germ. in Wiederruff vom Fegeseuer f. 163.

c) de novis Fanaticorum purgatoriis. Lips. 1703.

divus ITTIGIVS. Semina errorum unde hausert, facile assequetur, qui meminit, Chiliasmum olim Patribus quibusdam eandem errandi occasionem dedisse, quod supra cum Jo. MEISNERO docuimus. Hic igitur cum sub id tempus denuo propalaretur a multis, anno hujus seculi quarto evulgatus est libellus anonymi *von nothwendiger Reinigung und Heiligung der Seelen in, oder nach diesem Leben*, in quo excitabatur cum primis S U S O, singularis alioqui sanctimonix opinione celebris, in *Lib. von X. Stufen der Christen*, testatus: *Daß zu seiner Zeit in der gantzen Christenheit, göttlichem Berichte nach, kaum einige wenige gewesen, die es in der Gnade Christi so weit gebracht hätten, daß sie nach ihrem Tode unmittelbar zum Anschauen Gottes gelangen, und ohne mehrere schmerzhaftige Seelen-Reinigung fortbin bleiben würden.* Provocabatur ab eodem ad consensum omnium gentium, etiam Mahumedicarum, & urgebatur, purgatorium a Christianis nullo non tempore esse creditum, utpote in *Concilio Florentino, canone primo & ultimo*, ubi omnes Episcopi Græci, uno *Marco Ephesino* dempto, fassi fuerint, se semper credidisse ignem Purgatorium, eosdemque Anno 1639. Patriarcham suum *Cyrillum Lucarum* in Concilio CPTano ea etiam de causa rejecisse, quia docuerit, mortuos, nec precibus, nec eleemosynis, juvari. Latinam Ecclesiam purgatorium ultra M. annos credere: (atqui paulo antea *nullo non tempore* creditum fuisse scripserat;) Lutherum diu rejicere noluisse, donec, præ furore erga Papistas, id fecerit. Inter Evangelicos tamen nunquam defuisse, (quinam hi fuerint?) qui Lutherum hac in re modum excessisse putarent. &c. Adstipulatur P. POIRET: *Ich bin der Meinung, inquit, daß die Seelen, die in der Gnade Gottes sterben, und in währenden diesen Leben nicht vollkömmllich geheiligt sind, des Anschauens Gottes, und*

der völligen Vereinigung mit Ihm, nicht genießen können, es sey denn, daß Sie nach ihrem Tode, und vor solcher Genießung Gottes, große Pein, und Schmerzen ausstehen. Und dieses halte ich vor eine der allergrößten, allernützlichsten, und allergrundmäßigsten Warheiten. Allegat idem consensum TAVLERI, KEMPISII, SVSONIS, CRUCIÆ, S. THERESIÆ, inprimisque JAC. BOEHMII. d) Et ab his etiam famosus ille DIPPELIUS errorem accepisse videtur, cum scribit: Was uns in diesem Weg der Erniedrigung mit Christo und des Todes des Leibes der Sünden, rückständig bleibt, muß noch in jener Welt, nach Ablegung der irdischen Hütten, vollführet werden. e) Calculum his adjicit J. C. SEIZIVS, statuens die Lehre vom mittlern Zustand der Seelen nach dem Tode, sey eine Warheit, f) GICHTELIVS, aliique plures. Denique D. EILMARVS, olim Müllhusinus Antistes, Halensium quidam Ecclesiastæ tribuit hanc doctrinam: Es seyn unter verschiedene Oerther der Seelen des Menschen, wo sie nach dem Tode gelehret werden &c. g)

§. XLIV. Sed enim omnis hæc, de loco quodam inter medio animarum post mortem, persuasio, est nulla non e parte i.) sacris literis manifesto contraria. Satis enim purificationis hac in vita per sanguinem JESU CHRISTI haberi possumus, quippe qui nos ab omni peccato mundat, 1. Joh. I. 7. & purgat conscientias nostras, ab operibus mortuorum Ebr. IX, 13. 14. Post mortem, quod novam expectemus purificationem, non est. Nec enim ignibus purgatorii traduntur morientes justis, sed sunt beati, qui moriuntur in Domino,

ver

d) Vid. *Oeconomia ejus div.* T. IV. c. V. VI. VII.

e) Vid. *Oel und Wein* p. 158. 159.

f) Vid. *V. N. ad Ann.* 1708. p. 555.

g) Vid. *Pietist, Fledermaus* p. 9.

veniunt ad pacem, *Jes. LVII. & Ap. XIV, 6.* In hac etiam se dimittendum esse lætabatur Simeon, nullo sustinendi purgatorii metu occupatus, *Luc. II, 29.* Latro autem, qui, si quis alius unquam, ante, quam bearetur, purgandus esse videbatur, (nec enim, cum manifesta in Spiritum veritatis injuria, eundem e sceleratorum grege existendum puto, cum aperte *Marc. XV, 27.* nominetur ληστὴς,) eo ipso, quo erat decessurus, die, cum Domino recipiendus erat in paradisum. *Luc. XXIII, 43.* Cum Christo enim sunt animæ piorum, simulac a corporibus separantur per mortem. *Phil. I, 23.* Statim igitur a morte Lazarus in sinum Abrahamæ, dives Epulo ad infernum, delati sunt, *Luc. XVI.* nullum quendam statum intermedium, nedum ignem purgatorium, experturi. h) Ne repetamus ea, quæ supra, nec uno in loco, tradidimus.

§. XLV. Est insuper 2.) hæc opinio veteris Ecclesiæ doctoribus hinc ignota, hinc improbata. Equidem Scriptor Anonymus *von nothwendiger Reinigung &c.* inde a M. annis creditum esse scribit purgatorium: at inde ab Apostolorum temporibus, vel etiam in N. Testamento creditum fuisse, affirmare non audet. Quapropter ad consensum, & approbationem totius antiquitatis Christianæ, *des gesammten gottseeligen Alterthums*, satis impudenter provocat. IRENÆVM, omnis prope Antiquitatis parentem, & Seculi II. Scriptorem, de statu animarum sic loqui, ut qui nullum sciverit Purgatorium, ERASMVVS annotavit, cujus censura, judice ITTIGIO, τῷ πάνυ, per expurgatorios indices expungi minime meruit. Nec IRENÆVS tantum, sed & alii primitivæ Ecclesiæ Doctores de statu animarum ita loquuntur, ut, qui nec Papistarum, nec Fana-

tico-

h) Conf. SCHERZERVVS in *Anti-Bellarm.* p. 436. sq.

ticorum purgatoria crediderint. ORIGENIS, CYPRIANI,
 i) HILARII, MACARII, EPHRÆMI SYRI, aliorumque loca,
 videsis apud ITTIGIVM. S V L P I T I V S autem SEVERVS k)
*O quam felix ille noster excessus, inquit, cum a labe peccati me-
 lioris vitæ conversatione purgatos sede sua nos Christus excipiet.*
 Ad quæ verba CLERICVS observat: *Tum temporis nondum
 creditum purgatorium fuisse, cœpisse tamen quosdam ad illam
 sententiam inclinari.* Allegat idem AVGVSTINI locum
*in libro de VIII. Dulcitii questionibus: 1) Tale aliquid etiam
 post hanc Vitam fieri, incredibile non est, & utrum ita sit, quæri
 potest.* Addit etiam, AVGVSTINVM in enarratione Ps. XXXV.
 n. 3. *confidentius statuere purgatorium videri.* m) At nobis in
 memoriam revocamus clariora Hipponensis loca, cum ait
*Non datur ullus ulli medius locus, ut possit esse, nisi cum
 Diabolo, qui non est cum Christo.* n) Et alibi: *Duo loca
 sunt, & tertius non est ullus. Qui cum Christo regnare non
 meruerit, cum Diabolo, absque dubitatione ulla, peribit.* o)
 Nec aliter sensit Auctor Hypergnostici, quem Augustinum
 fuisse, creditur vulgo: *Primum, inquit, locum fides Catho-
 licorum divina auctoritate credit regnum esse Coelorum: secun-
 dum Gehennam, ubi omnis Apostata, vel a fide Christiana alienus
 æterna supplicia experietur. Tertium penitus ignoramus, im-
 nec esse in Scripturis Sanctis invenimus.* Adstipulatur hui
 STEPHANVS Æduensis, p) Sec. XII. cum ait: *Non est medium
 inter infernum, ubi est damnatio, & Cælum, ubi est beatitudo & sa-*
 lus

i) In dissert. laud. de purgat. fanat. §. XV.

k) Epist. I. c. 5.

l) T. VI. ed. Bened. T. VI. f. 128.

m) Vid. S V L P. SEVERI QO, cum epistolis a Clerico primum evu-
 gatis Ao. 1709.

n) L. I c. 28. de pecc. mer. & remiss. T. VII.

o) In Serm. 232. de tempore.

p) De sacr. Altaris c. 13. col. 579.

lus. WALDENSES & WICLEFITÆ simpliciter negarunt, nec tamen propterea erroris vel accusati, vel damnati sunt Constantiæ. Imo in ipso Concilio Tridentino Archiepiscopus *Lancianensis*, *Pragensis*, *Quinqueecclesiensis*, *Mutinensis*, multique alii negaverunt. q) Quid multa? Purgatorium Florentiæ demum in concilio A. M CCCC XXXIX. tanquam rata, certaue, sententia proponi cœpit, quod negari non potest. Unde & FISCHERVS ROFFENSIS r) non dissimulat, apud priscos nullam, vel certe rarissimam, Purgatorii mentionem fieri, & paulo post *Purgatorium sero cognitum, & receptum esse*, fatetur.

§. XLVI. Ex hæcenus autem disputatis hoc sequitur, non esse, quod animas, post mortem, vivorum precibus ac suffragiis juvari existimemus. Damus equidem, Veteres solitos fuisse, aliquando pro defunctis orare, at procul omni fundamento S. Literarum, fatente TERTULLIANO, qui scribit: *harum* (pro defunctis oblationum, addo & precum) & *aliarum hujusmodi disciplinarum, si legem exoptules Scripturarum, nullam invenies, traditio tibi prætendetur auctrix, consuetudo confirmatrix, & fides observatrix.* s) Cui LUDOVICVS NOGAROTA subscribit, dicens: *Orationes pro defunctis non esse ex Scriptura, sed ex traditione.* t) Unus a Papistis, & Pseud-Evangelicis urgeri locus solet 2. Macc. XII, 43. de sacrificio a Juda Maccabæo pro defunctis oblato. Sed Liber est Apocryphus, & narratio ipsa non immerito pro *interpolata* habetur, ut alia taceamus, quæ contra hunc locum afferri poterant, & apud RAINOLDVM, CHEMNICIVM, FRAN-

G

ZIVM

q) Vid. SVAVIS in *Hist. Conc. Trid. f. 893. & 891. sq.*

r) In *refutat. Lutheri Art. 18.*

s) de *Coron. milit. c. 4. p. 449.*

t) de *Apost. Instit. tradit. XXXII.*

ZIVM & DORSCHVVM, GERHARDVM, aliosque, extant. Ceterum, quod Veteres etiam orare pro mortuis instituerunt, etsi a dulcedine memoriæ, communionem fidelium, abundantia charitatis, aliisque id genus rationibus, facile poterat deduci, non male tamen Innocentius III. P. R. u) derivat hinc, quod nonnulli antiquiores crediderunt, Beatorum gloriam semper usque ad extremum DEI iudicium augeri posse. Unde colligebant, licere ad DEVM preces fundere pro gloriæ illius Sanctorum incremento. CASSANDER vero, etiam Imperatoribus percharus, fateatur, veteribus nec de statu animarum, quibus suffragia prodesse, satis constitisse. Hoc tamen officium, ceu testimonium charitatis erga defunctos, & professionem fidei de immortalitate animarum, & futura resurrectione, DEO gratam, & Ecclesiæ utilem, ipsos iudicasse. x)

§. XLVII. Quo magis in mentem mihi venit mirari, Theologum, supra excitatum, eundemque professione Lutheranum, preces pro defunctis non modo licitas, sed & efficaces, putasse. Scribit enim: *Man hat mich darüber für einem Papisten halten wollen, weil das Gebeth vor verstorbene Feinde kräftig halte.* Enim vero inimici illi, pro quibus instituit orare, vel cum DEO & hominibus reconciliati fuerunt, antequam decederent, vel minus. Si reconciliati fuerunt, quorsum preces, quibus carere possunt? Sin minus? precibus juvari quæ poterunt, qui fidei & charitatis expertes, ab irato Numine ex hac vita migrare iussi, necessario ad orcum sunt relegati, nî forsan ignem quendam Purgatorium statuere velimus?

§. XLVIII. Pseud-Evangelici recipiunt se ad verba Pauli 2. Tim. I. 18. e quibus HUGO GROTIUS y) ipsis non

u) Extr. de Celebr. Missæ Cap. Cum Martha §. ult.

x) In Consule. de iter. Missæ p. 219.

y) In Voto pro pace.

non improbantibus, intulit: *Paulum pro mortuo Onesiphoro orasse.* Et, ni fallor, Theologus sæpius allegatus ad eundem respicit, his verbis epistolæ: *daß wir, nach anleitender Ordnung der Schrift, erst aus dem statu mortis auferstehen, und vor Gerichte (darinnen man auch NB. Fürbitten ponderiret) erscheinen müssen.* Verum enim vero, unde GROTIUS constabat, Onesiphorum jam mortuum fuisse, cum Paulus ista scriberet? *Domui, inquit, Onesiphori divinam misericordiam apprecatur, v. 16. & Cap. IV. 29. Domum Onesiphori salvare jubet.* Quasi vero non, vivo adhuc & superstite Onesiphoro, familiæ illius optima quæque apprecari potuerit? Quid, si ex Capite I, 17. Onesiphorum, quo tempore Timotheus domui ejus, Pauli verbis, salutem dicere jubebatur, adhuc Romæ fuisse, colligas? *Certe vulgaris est traditio, verba sunt πολυμὰ ἑσαΐτε* ITTIGII, quod Onesiphorus in Episcopatu Ephesino Timotheo successerit. *Quæ traditio si vera est, necesse est, adhuc in vivis fuisse Onesiphorum, cum Paulus ad Timotheum scriberet, ut contra Feuardentium monuit CHAMIERIVS, 2) præter quem conferri poterit RIVETVS. a)*

§. XLIX. Frustra quis huic argumento colorem ab APOLOGIA C. A. b) quæsierit, negante, *nos prohibere orationem pro mortuis.* Primo enim his verbis non, *quid nostra Ecclesia statuat, sed, contra quid disputet, nempe, non contra orationem, sed contra oblationem pro mortuis, docet, adeoque his verbis statum questionis definit, non, quid de re ipsa statuat, exponit.* Esto autem deinceps, Apologiam eo in loco etiam suam de oratione pro mortuis sententiam dicere voluisse, quid exinde ad

2) T. III. *Panf. Cath. L. XXVI. c. 20. §. 4. sq.*

a) *In Apolog. pro vera pace Eccles. T. III. OO. f. 1095.*

b) *Vid. Artic. III. Abus. de Missa p. n. 434. ed. Reinec.*

ostendendum, preces etiam pro inimicis, iisque mortuis, efficaces esse? Aliud enim est, ut mortuorum animabus æternum bene sit, corpora vero in monumentis quiete jaceant, optare; aliud, pro inimicorum animabus, ut vel apud inferos mitius crucientur, vel omnino citius a cruciatibus liberentur, & a Deo in gratiam recipiantur, orare. Prius illud, sicut etiam nunc nostrate in Ecclesia fieri, quoties funera e suggestu indicuntur, minime negamus; sic meræ charitatis & voti esse, omnes intelligunt. Quid enim obstat, quo minus etiam mortuis bene cupere ac bene precari queamus? Neque tamen propterea vel improborum pœnas apud inferos minui, vel etiam piorum præmia apud cœlites augeri, existimamus. AVGVSTINVS equidem *etiam malis orationes prodesse censuit, ut tolerabilior illis fiat damnatio,* c) cum eoque sensit CHRYSOSTOMVS. d) DAMASCENVVS autem, e) etiam *ex inferno damnatos per quorundam preces liberatos* fuisse, memorat. At, nihil hujus Apologeta statuit, quod probe norat, preces nostras nec licitas, nec efficaces esse, nisi Dei mandatis & promissionibus innitantur, quas tamen hic undiquaque deesse, nec in Scripturis ostendi posse, supra probavimus.

§. L. QVINTA opinio est illorum, qui, & manifesto impiorum, magnoque cum reatu vita functorum, animas, vel multo, vel paulo, ante judicium extremum ad beatificam Dei visionem aspiraturas putant, quod eadem vel apud inferos pœnitentiam agere, & a peccatis purgari, queant.

§. LI.

c) In Enchirid. c. 110.

d) Homil. III. ad Philipp.

e) In Orat. de Dormit. V. M.

§. LI. Non dubito, fore plerosque, qui hæc dogmata portentosa, nec in sancto Dei cœtu, illo cumprimis, qui sacra repurgata sequitur, ferenda esse, arbitrentur. At, nihil hodie tam impium, absurdumque, fingi a quoquam, statuive potest, quin vel doceatur impune, vel a rerum novarum studiosis arripiatur cupide. Quo magis vellem, a talibus se prodigiis removissent, qui se nostros esse, ac socios A. C. professi sunt. Sane LICHTSCHEIDIVS, f) vir alioqui apprime doctus, non solum, præter cœlum & infernum, alia quædam receptacula separatis animabus assignat, & ut VIGILANTIVS PLUSIVS g) sententiam ejus exprimit, *piorum animabus locandis fabricat nescio quas camerellas, impiis vero & damnatis ergastula, quibus posterioribus etiam certos spiritus malignos, ut horum sint custodes, sollicitè præficit; sed & duos animarum cœtus e statu damnationis tandem aliquando emerfuros censet. Nimirum, (1) illas, quæ extra gratiosam Evangelii vocem substitere: h) (2) cunctabundas, quæ, utut audierint Evangelii præconium, per amorem tamen seculi decernendo consulere sibi non potuerint, Die Unentschlossenen, ut LICHTSCHEIDIVS vocat. i)*

§. LII. Ac nos quidem salutem æternam nemini mortalium, ne perditissimo quidem, ac profligatissimo, invidemus. Quin potius cum Ecclesia in precibus publicis, ut *omnium* promiscue *hominum Deus* propter Filium *miseretur*, oramus. Interim, cum idem ille non modo misericors sit, sed & justus, certisque mediis, & rationibus gratiam suam dispensare instituerit, hujusque seculi

G 3

limi-

f) *In den Christlichen Gedancken über dem Büchlein vom ewigen Evang.*

g) *In Epist. III. p. 25.*

h) LICHTSCHEIDIVS *l. c. p. 255.*

i) *p. 367.*

limitibus circumscripserit, (quod LICHTSCHEIDIVS ipse his verbis fatetur : *Er hält eine gewisse Gnaden - Ordnung , und hat selbige in die Zeit - Schrancken dieser Welt eingeschlossen ;*) quî opinioni ejus adstipulari queamus, non video. *Quinamcunque, quaeso, isti sunt, verba sunt PLUSII l. c. qui extra gratiosam evangelii vocem subsistere haecenus, aut adhuc subsistunt? Nonne Deus vult omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire? 1. Tim. II, 4. Nonne pro omnibus mortuus est Christus? 1. Joh. II, 2. Nonne gratia etiam invitatrix est universalis? 2. Tim. II, 11. Matth. XI, 28. XXVIII, 19. 20. Act. XVII, 30. Rom. X, 18. Ut Deus ingrato mundo singulis annis Apostolos mittat, nullo jure tenetur. Sufficit, quod ubique gentium, ne per unam quidem dieculam, ἀμάρτυρον sese gerat, Act. XIV, 17. XVII, 27. Qui has gratiae divitias spernit, suo merito gratia excidit. Sed & cunctabundis sua stat sententia. Τῶν μὲν ἐπίγεια Φρονῶντων, τὸ τέλος ἀπώλεια. Phil. III. 19. Non novi vos, audiunt cunctatrices illae fatuae, & si fores caeli pulsando tantum non rumpant ac frangant. Matth. XXV, 12. Fatetur quidem auctor p. 611. hanc suam opinionem, de liberandis olim quibusdam animabus tantis obvolutam esse tenebris, ut de ea ad populum verba facere non facile sit ausurus. At enim, si obscura illa, & tenebris involuta, penes auditores suos propalare edisserereque dubitat, quî audet stridenti calamo propalare? Verum de his PLUSIVS, & INNOCENTIVM RELATIONEM AVCTORES ad A. 1705. pluribus videantur. Id addo, eundem illum, cetera eruditum, mihi que in pretio habitum, virum etiam Chiliaisticis somniis occupatum fuisse, ut adeo mirum non sit, ex iisdem fontibus eosdem rivulos promanasse.*

§. LIII. Quod idem in Auctore *der Betrachtung von dem mittlern Zustand der Seelen nach ihrem Abschied aus dem Leibe*, notamus. Vt enim iisdem erroribus inquinatus fuit; sic eo usque errando progressus est, ut etiam post hanc vitam, in purgatorio, pœnitentiæ locum futurum esse putaret. Hinc ait: *Es können diejenigen Seelen, so erst angefangen sich zu GOTT zu bekehren, und also auß dem Leibe scheiden, NB. nicht von Munde auf zur offenbahren Herrlichkeit GOTTes gelangen, sondern sie müssen NB. nicht weniger, als die noch im Leibe lebende, wie das Gold im Feuer geleutert, und durch viele scharffe Peinigungen und Anfechtungen, bewäret werden.* k) Quæ quidem si cum verbis epistolæ, superius exhibitæ, conferantur, mira se prodet consensio. Et vero, quo valerent preces, pro inimicis mortuis, nî hi possent pœnitentiam agere, seque ex cruciatibus pœnitendo emergere? Negat tamen Scriptura, magnoque cum consensu negat, revocare quenquam ex orco gradum & ad Abrahamæ sinum euadere posse. *Luc. XVI, 26.* Trita, Patribusque dudum recepta, vox est: *Ex inferno nulla redemptio.* Frustranæ igitur futuræ sunt preces omnes, quæ pro animabus, ab inferis redimendis, funduntur. Vivis succurrere precando, deprecandoque, possumus: Vita defunctis non possumus. Alioqui Abraham pater *ἀσπυγίας* fuerit postulandus, quod, cum videret filium, epulonem, exquisitissimis cruciatibus macerari, tamen, vel pro eodem deprecari, vel etiam modiculum aliquod ad eum consolandum recreandumque conferre, noluerit. Urget epulonis exemplum CHRYSOSTOMVS, l) ex eoque infert, quod, *dum hic currimus, spes præclaras habeamus, simulac vero hinc discefferimus, pœnitentiæ non amplius sit locus.* Idem alio loco

k) p. 109.

l) Homil. II. de Lazaro.

loco m) docet, eos, qui in præfenti vita peccata non abluerint, consolationem postea inuenturos non esse.

§. LIV. Dissentit tamen a Veteribus, juxta & Scripturis, adeoque damnatos e statu miseriarum, & cruciatuum, post actam apud inferos pœnitentiam, emerfuros esse credit, JO. DAVID SCHAEFER, Ecclesiastes olim in Francis, at qui sanctis, queis fungebatur, muniis, sponte sua se abdicare hoc anno, quam erroribus chiliafticis nuntium remittere, maluit: Edidit hic, hoc ipso vertente anno, libellum, quem inscripsit: *Ewiges Evangelium, oder die Lehre von dem 1000. jährigen und ewigen Reiche Christi und seinen heiligen, und der damit verknüpfien Wiederbringung aller Dinge in LXXV. Lehrfätzen &c. vorgestellt*: In quo ut totam propemodum ἀναλογίαν πίστεως Christianæ foedissimis locorum Scripturæ detorsionibus corripit; sic num. XLVIII. ponit: *diejenigen Menschen werden viel auf eine herrlichere Weise selig werden, die noch bey Leibes Leben den Weg der Seeligkeit recht zu wandeln suchen, als welche nach diesem Leben erst aus dem Stande der Verdammniß zu derselben erneuret werden.* Et num. XLIX. *Einige der Verdammten werden auß dem ersten, andere aber erst auß dem andern Tode, in das Leben oder Seeligkeit wiedergebracht werden.* Quæ quidem, damnatos evasuros aliquando esse mortem suam, & ad vitam nobis præparatam in cœlis venturos, tam aperte docent, apertius ut doceri vix queat. Neque tamen novus hic error est, sed vetus, & pridem ab Ecclesia faniore proscriptus. Jam PHILASTRIVS: *alii sunt, inquit, hæretici, qui dicunt, Dominum in infernum descendisse, & omnibus post mortem, etiam ibidem, renuntiasse,*

m) In Cap. II. Ep. ad Ebraeos.

nuntiasset, ut confidentes ibidem salvarentur. n) Et AUGUSTINVS: alia heresis, inquit, descendente ad inferos Christo, credidisse incredulos, & omnes inde existimat liberatos. o)

§. LV. Neque tamen non SCHÆFERVS suas sibi videtur rationes habere. In Positionibus enim Num. LIII. scribit: *Es ist falsch, daß das Busse- Thun nach diesem Leben keine statt mehr finde, causatus: (1) Es stehe nirgends in der Schrift, daß solches nur auf diese Lebens- Zeit eingeschrencket werde. (2) Habe CHRISTUS den Geistern im Gefängnis das Evangelium geprediget, nach 1. Petr. III, 19. und Cap. IV, 6. Dessen Ankiündigung aus keiner andern Absicht zu geschehen pflege, als, daß das Werck der Busse durch solche möge befördert werden.*

§. LVI. Initio autem mirari satis non possum levitatem, mobilitatemque, fanaticorum hominum, qui, cum plerique omnes Terminismo faveant, ausint tamen, quandam agendaë poenitentiaë facultatem damnatis etiam post mortem tribuere. Si enim ob elapsum, quem statuunt, gratiaë terminum, poenitentiam agere *hac in vita* non possunt, etiamsi aliorum precibus juventur, qui poterunt agere *post mortem*, cum omnis pro iis deprecatio cessat? Deinceps tempus reconciliandi cum proximo *ad hanc vitam* restringitur. Jubemur enim parati esse *cito* ad reconciliandum cum adversario, & quoad cum *eodem sumus in via*, Matth. V, 21. Multo magis igitur ad hanc vitam restrictum erit tempus reconciliandi cum Deo, per poenitentiam. Tertio, si juxta Ebr. VI, 6. fieri non potest, ut *hi ad poenitentiam hac in vita renoveantur,*

H

qui

n) In heresi de Christi ad inferos descensu n, 121.

o) De heresi. n, 79.

qui gustarunt cœlestia bona, & virtutes futuri seculi, quomodo renovari poterunt ad pœnitentiam post mortem, quod palam est, multo facilius aliquem renovari vivum ad pœnitentiam posse, quam mortuum. Dixeris, nonnullos propterea renovari ad pœnitentiam non posse, quia omnia pœnitentiæ agenda subsidia contumaciter respuant. Sit ita; Sequetur autem, quod, quamdiu ista respuunt, renovari ad pœnitentiam non possint. Numne vero *mortui* admittunt, quæ respuerant *vivi*? aut numne, qui reatum contumaciæ *finalis* secum e regno gratiæ in regnum justitiæ intulerant, apud inferos semetipsis facti sunt meliores, & ad agenda pœnitentiam vel prouiores, vel aptiores, quam quidem hac in vita fuerunt? Porro dixerim cum Apostolo: *Quomodo credent, quomodo pœnitentiam agent, qui verbum non audiverunt, quomodo autem audient absque prædicante?* Rom. X, 14. Cumque largiatur Chiliasta, daß diejenigen, welche die Ordnung desselben hier nicht wollen eingehen, das Gericht der Verdammniß, und die Offenbahrung des göttlichen Zornes über sich erfahren sollen; Scriptura vero constanter doceat, *abeundum esse damnatis in ignem æternum, qui paratus sit Diabolo, & Angelis ejus.* Matth. XXV, 41. ignem, qui perinde, ut vita piis destinata, futurus sit æternus, quemque omnis simpliciter solatii expertes sensuri sint; facile apparet, in fimum abire omnia, quæ de agenda apud inferos pœnitentia, finiendisque cruciatibus, a fanatico docentur.

§. LVII. Nec est, quare se ad loca, *1. Petr. III, 19. IV, 6.* recipiat. Nam quod ad *priorem* attinet, eum equidem jamdudum hanc in sententiam accepit ALEXANDRINVS CLEMENS. p) Docet enim, non tantum eos, qui secundum

p) L. VI. Strom.

dum Legem vixerant non perfecte, sed etiam illos, qui secundum philosophiam, in cultu idolorum, fuisse servandos. Itaque post mortem prædicatum fuisse illis quidem a Christo, his vero ab Apostolis, ad prædicationis autem illius auditum fuisse conversos, ac proinde servatos. Hauserat errorem ex HERMETIS *Pastore*, quem quidem *Platonicis* infectum fuisse opinionibus constat. Refutarunt autem eundem GREGORIUS NAZIANZENSIS, q) EPIPHANIVS, r) AVGVSTINVS, s) & alii. Interim a Pontificiis in gratiam Purgatorii & Limbi Patrum, quem ipsi somniant, admitti, repetique, cœpit. SALMERO enim Jesuita, *Clementis Alex.* vestigiis inhærens, in h. l. sic commentatur: *Exclusis sensibus reliquis asserimus, Christum, post emissum in cruce Spiritum, venisse ad Spiritus, qui in carcere inferni conclusi tenebantur, atque illis evangelizasse, sive prædicasse, & resurrectionem a mortuis illis futuram prædicasse, quod non tantum fuit, factò se Deum ostendere, & Salvatorem mundi, sed etiam verbis egisse, & bonos omnes, qui crediderunt, consolatum fuisse, non tantum eos, qui ex semine Abrahamæ nati spem salutis suæ de futuro Messia conceperant, sed & eos, qui ex gentibus erant, & qui vitam probatam, non sine Dei gratia & auxilio egerant, & credituri fuerant, si eo, quo venit Christus, tempore vixissent, &c.* At enim vero tanti momenti quæstio, qualis quidem est: *Numne damnati etiam apud inferos audire verbum Dei, concipere fidem, & agere pœnitentiam queant?* e locis Scripturæ multo clarissimis fuerat decidenda, cum tamen is, quo de nunc agitur, omnium pene interpretum iudicio, sit difficillimus, ut

H 2

ESTIVS,

q) *Orat. XLII.*

r) *Heresi XLVI.*

s) AVGVSTINVS *Epist. XCIX. ad Evodiam.*

ESTIVS, Commentator inter Papistas minime absurdus, ad eundem observat. Tum vero 2) non legitur, quod Christus *prædicaverit Evangelium*, sed simpliciter extat, ἐκήρυξε, quæ vox, absolute posita, significat interdum, *publice, ac per præconem, quid edicere*. Quod ipsum non male creditur factum esse hoc ipso, quod Christus annuntiavit victoriam, quam a peccato, morte, ac Diabolo reportarat, reportandam autem esse olim, a Noacho licet enixius moniti, credere dubitarant illi, quorum tunc animæ apud inferos pœnam contumaciæ luebant. Unde adeo 3) patet, prædicationem Christi non *verbalem*, sed *realem*, intelligi, agique de *descensu Christi ad inferos* glorioso, id, quod vel ordo, collatioque verborum notabilis, insinuare poterat. Medio enim inter passionem, mortificationem, & vivificationem ex una, resurrectionem vero, ascensionem ad cœlos, & sessionem ad dexteram patris, ex altera parte, loco ponitur, *cc. 18. 19. 21. 22.* quod Christus abierit, & spiritibus in carcere prædicarit.

§. LIX. Nec est, quare a *posteriore* sibi loco *Cap. IV, 6.* & verbis: *ad hæc enim mortuis prædicatum est Evangelium, ut judicentur quidem secundum homines carne, vivant autem juxta Deum spiritu*, multum sibi præsidii promittat. Nolim equidem cum PERERIO t) mortuos, pro *morituris*, vel *morti vicinis*, accipere, quod nulla ratio apparet, quare prædicatio Evangelii *morituris* potius naturaliter, quam *vivis*, fieri debuerit. Interim de *spiritualiter mortuis*, iudicio nostro, non male intelligitur. Hos enim in *Scripturis* crebro, etiam simpliciter, vocari *mortuos*, patet ex *Luc. IX, 60. Job. V, 25. 1. Tim. V, 6.* Respondet etiam hæc expositio textui, ejusque scopo.

Tum

t) L. IX. in Germ. Disp. XXV. n. 9.

Tum vero dicit jam *prædicatum* esse Evangelium, non demum *prædicandum*. Denique notari merentur LUTHERI ad h. l. verba: *De mortuis, inquit, dicitur, quod judicentur in carne. Iam vero naturaliter mortui non habent carnem: Ergo intelligitur de hominibus in terra viventibus.* Mortui proinde h. l. dicuntur infideles, qui *judicantur*, id est, multa cruce macerantur *in carne*: *Vivunt autem spiritu*, quando regenerantur, & vivunt per fidem filii Dei, mundoque mortui vivunt Deo. Cum autem h. l. ne quidem de naturaliter morituris, nedum animabus a corpore separatis, vel spiritibus, in carcere infernali agatur, quæ ex eodem, quod vel Evangelium iis prædicari, vel per prædicatum pœnitentia & fides concipi queant, ostendi poterit?

§. LIX. Veteres igitur, post mortem hominis, habere locum pœnitentiam posse, simpliciter negarunt. Inprimis id docet CLEMENS ROMANVS, u) ubi Corinthios hortatur, hac in vita, pœnitentiam agant, addita ratione, quod *μετὰ τὸ ἐξελθεῖν ἡμῶς ἐκ τῆς κόσμου, ἔσκει δύναμεθα ἐκεῖ ἐξομολογήσασθαι, εἰ μετανοῆν ἔτι.* Qua in sententia & alii Ecclesiæ Doctores fuerunt, usque dum *lucrosum purgatorii dogma vicaria superstium merita terrarum orbi commendaret, & venale cœlum hastæ submitteret*, ut Episcopus Oxoniensis, ad verba Clementis, argute annotat. Idem CYPRIANVS Carthaginensis docet: *Quando illic excessum fuerit, inquit, nullus charitatis, nullus satisfactionis effectus.* x) Quem locum a BELLARMINI cavillationibus vindicat M. A. DE DOMINIS. y)

u) In Epist. II. ad Corinth. c. 8.

x) Ad Demetrianum.

y) De R. E. L. V. c. 8. n. 67.

CYRILLVS HIEROSOLYMITANVS z) in hac solum vita pœnitentiæ, ac remissionis peccatorum præscriptum habere nos statuit. EPIPHANIVS, a) contra Catharos disputans, neque pietatis, neque pœnitentiæ πορισμὸν post hanc vitam dari, tradit. Sæpius hoc inculcat CHRYSOSTOMVS, b) idque ex parabola de Lazaro & Epulone, perinde ut *Auctor Quest. & Resp. ad Orthodoxos*, probat. BASILIVS vero, nomine meritisque, magnus, etiam exemplo fatuarum virginum *Math. XXV, 11. 12. sq.* illustrat, c) & addit: μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀπαλλαγὴν οὐκ ἐστὶ καιρὸς κατορθωμάτων. AVGVSTINVS d) malos, post suum ex hac vita discessum, nunquam ad lucem & bonitatem redire posse, confirmat. Denique DAMASCENVS e) angelis post lapsum, & hominibus impiis post mortem, omnem pœnitentiæ & salutis spem præclusam esse testatur. Ut adeo totam, qua patet, antiquitatem, monstrum hoc opinionis vel ignorasse, vel refugisse, videatur.

§. LX. Instat tamen fanaticus homo: *Ein anders sey verdammt werden, und die Straffen seiner Sünden zu empfinden bekommen; Ein anders, von aller Erlangung der Seeligkeit ohn alles Ende ausgeschlossen werden.* Illud omnibus sine acta pœnitentia ex hac vita migrantibus a Scriptura denuntiari: Posterius, nullibi ab eadem doceri, nedum defendi. Addit: *Wer beydes vor einerley halten will, der muß unumgänglich in vielfältige Verdun-*

z) *Catech. 18.*

a) *Heref. LIX.*

b) *Vid. Homil. II. de Laz.*

c) *In Moral. reg. 1. e. 5. T. II. 00. f. 412.*

d) *Serm. LXVI. de tempore.*

e) *L. II. de O. F. c. 4.*

dunckelung, und Verdrehung der Schriffi, fallen und gerathen. Nimirum, ni quis *Chiliasmo* & *Origenismo*, seu *Restitutioni rerum omnium*, subscribat, obscurationem, & detorsionem SS. literarum, effugere non potest. Quid autem opus est præpostera illa subtilitate, vel distinctione inter damnationem, & ab omni spe veniæ & salutis exclusionem? Cum enim damnari & salvari, stylo Scripturæ, sibi mutuo opponantur, fieri nequit, quin unum alterum perpetuo excludat. Qui ergo semel damnatus fuit, ab omni spe recuperandæ salutis exclusus est, nec magis, faciliusve ad cœlestem aspirare felicitatem potest, quam semel salvatus, & in beatissimum Dei conspectum admissus, ad inferos detrudi. A sinu enim Abrahæ ad tartara, & a tartaris ad sinum Abrahæ non datur transitus. *Luc. XVI, 26.* Nimirum qui damnantur, ad pœnas non alias, quam *æternas*, damnantur. Impii enim ingredientur in ignem æternum, & inextinctum *Matth. III, 12. & c. XXV. ult.*

§. LXI. Excipit idem ad extremum: Ignem inextinctum dici *von der Aneinanderwährung, nicht Immerwährung*; non, quia sine fine sit duraturus, sed quod continenter duret, ut adeo *intervallum urendi*, & damnatorum respiratio, non *finis*, negetur. At, quid opus est istis cavillationibus in re manifesta? Et quid tandem est, corrumpere Scripturam, si hoc non est? Nam, quod incrustandæ sententiæ adducit, ignem in ara templi etiam dici *ἀσβεστον*, & perpetuum, & nunc nihilominus extinctum, id vero, quam sit frivolum, omnes intelligunt. Cum enim ultro fateatur, aliam esse indolem ignis in inferno, quam olim fuerit ignis in templo, quare ab hoc audet argumentari ad illum? Ignem sane apud inferos non modo continenter durare, sed etiam procul
fine

sine duraturum esse, pondus, quod est adjectum, docet. Ardebit nempe, & non *extinguetur*. *Jes. XXXIV, 9.* Qui enim non credit in filium, vitam non habet, sed ira Dei *manet* super eo. *Joh. III, 36.* Faceſſat igitur damnata illa, de agenda etiam poſt mortem apud inferos pœnitentia, expectandaque hominis regeneratione, & demum finiendis in gehenna ſuppliciiſ, perſuaſio, innumerabilem hominum multitudinem, ni Deus prohibeat, perditura. Securitatem enim animis hominum inducit, metumque ſupplicii apud inferos eximit, quod homines permulti aliquando vix æternos cruciatus formidant, nedum aliquando terminandos. Tum vero, ſub pietatiſ larva, omnem veræ pietatiſ ſenſum extinguit, ac denique, ſub dulci Evangelii nomine, verum Evangelii fructum, æternam ſcilicet felicitatem, intervertit.

T A N T V M.

